

**Білім беру ұйымының әдістемелік кеңесінде қаралып, қалалық
Сараптамалық кеңеске ұсынылды. Хаттама № 2. 25. ақпан 2022 жылы.**

Пікір берушілер:

Ильдербаев О.З., биология және геномика кафедрасының профессоры, мғд.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті.

Зандыбай А., қоршаған ортаны қорғау саласындағы басқару және инжиниринг
кафедрасының доценті, биология ғылымдарының кандидаты, Л.Н. Гумилев
атындағы Еуразия ұлттық университеті.

Құрастырушылар: Қошқимбаева А.С., Аштаева Г.М. Экология және біз.

3 – сыныпқа арналған факультатив курсының сабақ жоспарларының жинағы
- Нұр-Сұлтан, 2022. - 72 б.

«Экология және біз» жинақта факультатив курсы бойынша қысқа
мерзімді сабақ жоспарлары берілген.

Жинақ жалпы білім беретін мектептердің бастауыш сынып мұғалімдеріне
арналған.

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	3
I. БІЗДІ ҚОРШАҒАН ОРТА	
1-сабақ. Табиғи және жасанды денелер	5
2-сабақ. Заттардың қасиеті.....	7
3-сабақ. Табиғат құбылыстары.....	8
4-сабақ. Денелер мен заттарды салыстыру.....	10
5-сабақ. Ауа және оның қасиеті.....	12
6-сабақ. Табиғаттағы су айналымы.....	14
7-сабақ. Пайдалы қазбалар және олардың түрлері.....	17
8-сабақ. Нәтиже сабақ.....	19
II. ӨСІМДІКТЕР ДҮНИЕСІ.	
9-сабақ. Өсімдіктер тіршілік ететін орта.....	21
10-сабақ. Өсімдіктің адам өміріне пайдасы.....	23
11-сабақ. Қызыл кітапқа енген өсімдіктер.....	25
12-сабақ. Нәтиже сабақ.....	27
III. ЖАНУАРЛАР ТІРШІЛІГІ	
13-сабақ. Жануарлардың мекендеу ортасы.....	29
14-сабақ. Табиғаттағы құстар қоры.....	31
15-сабақ. Су жануарларының адам өміріне маңызы.....	32
16-сабақ. Жануарлар экологиясы.....	34
17-сабақ. Нәтиже сабақ.....	36
IV. ҚОҒАМ ЖӘНЕ ТАБИҒАТ	
18-сабақ. Адам мен табиғат арасындағы байланыс.....	38
19-сабақ. Табиғаттың тылсым күші.....	40
20-сабақ. Табиғатты ғылыми тұрғыдан тану әдістері.....	42
21-сабақ. Өндірістік, ауыл шаруашылығының қалдықтары және тұрмыстық қоқыстар.. ..	44
22-сабақ. Табиғаттағы тепе-теңдікті сақтау.....	46
23-сабақ. Нәтиже сабақ.....	48
V. МЕНІҢ ТУҒАН ӨЛКЕМ	
24-сабақ. Еркін және өркендеген елім.....	50
25-сабақ. Қазақстандағы туризм.....	53
26-сабақ. Экология жолдары.....	55
27-сабақ. Нәтиже сабақ.....	57
VI. ҒАРЫШ КЕҢІСТІГІ	
28-сабақ. Ғарыш әлемін зерттеу не үшін қажет?.....	59
29-сабақ. Ғарышты зерттеу және ғарыштың экологиясы.....	62
30-сабақ. Нәтиже сабақ	64
VII. ДЕНІ САУДЫҢ ЖАНЫ САУ	
31-сабақ. Қоршаған ортаның экологиясы, табиғатты қорғау.....	66
32-сабақ. Экология және адам.....	67
33-сабақ. Табиғатты аялайық!.....	68
34-сабақ. Нәтиже сабақ.....	69
ПАЙДАНАЛЫНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР	72

КІРІСПЕ

«Экология және біз» 3-сыныптарға арналған сабақ жоспарларының жинағы факультатив курс бағдарламасының мақсатын іске асыру барысында құрастырылған. №71 мектеп-лицейінің алаңында 2019 жылдан бастап факультативтік курстың 2-сыныптарға арналған сабақ жоспарлары сынақтан өтіп жатыр.

«Экология және біз» 3-сыныптарға арналған факультатив курсына арналған жинақта қысқа мерзімді жоспар жаратылыстану және дүниетанудан алған білімдеріне сүйене отырып, қоршаған ортаны тануға қажетті теориялық, әдістемелік білім мен білікті, педагогикалық шеберлікті үйрететін құрал болып табылады.

«Экология және біз» 3-сыныптарға арналған факультатив сабақтарын оқыту әдістемесінің объектісі жаратылыстану негіздері туралы теориялық білімді, яғни қоршаған орта, ондағы заттар мен денелер, құбылыстар мен үдерістер, қоғамдық қатынастарынан бастауыш сынып оқушыларына жас ерекшеліктеріне сай білім берудің әдіс-тәсілдерін, формаларын және баланың жалпы құзіреттіліктерін қалыптастырып, жетілдірудің жолдарын меңгеруге бағытталған.

Мұғалімнің көмегімен айналадағы табиғатты зерттеу (бақылау) арқылы олардың табиғатқа деген сүйіспеншілігін және оны қорғауға деген ықыласын тудыра отырып, өздері тұрған жердің табиғат айырмашылықтарын, олардың себептерін анықтайды. Сабақ барысында келешек ұрпаққа экологиялық мәдени тәрбие бере отырып, қоршаған ортаны қорғауда бала дүниетанымының қалыптасуына септігін тигізеді.

«Экология және біз» факультативтік курс бойынша сабақтарында оқушы алғашқы тірі және өлі табиғат, табиғаттағы құбылыстарды, дене мен заттар, олардың әрқайсысына тән қасиеттерін, олардың адамға қажеттілігі туралы біледі. Осындай мағлұматтарды ұғына отырып ұғымдар жүйесі қалыптасып, сөз қоры молайып, табиғат пен адамның тығыз байланыстылығын түсінеді. Сондай-ақ, сабақтарда табиғатты аялау, үнемдеумен экологиялық мәдениет қалыптасады.

Сабақ жоспарлары жаңартылған білім беру бағдарламасына сәйкес құрастырылған. Сабақ жоспарларының құрылымында сабақтың мақсаты, сабақ нәтижесі, бағалау критерийі, ресурстар, әдіс-тәсілдер, пән аралық байланыс қазіргі қысқа мерзімді жоспарларына сәйкес келеді.

Жинақта тапсырмаларды бағалау барысында бағалау критерийлері мен дескрипторлары бар тапсырмалар ұсынылған. Жинақта білім алушылардың оқу жетістіктерін «От шашу», «Бас бармақ», «Бағдаршам» және де басқа қалыптастырушы бағалаулар бар.

Жинақта сабақ жоспарлары «Бізді қоршаған орта», «Өсімдіктер дүниесі», «Жануарлар тіршілігі», «Қоғам және табиғат», «Менің туған өлкем», «Ғарыш кеңістігі», «Дені саудың жаны сау» бөлімдері бойынша сабақ жоспарлары құрастырылған.

Құрастырылған сабақ жоспарлары оқушылардың зерттеушілік қабілеттерін дамытады,экологиялық проблемаларды шешудегі жеке басының жауапкершілігін қалыптастырады.

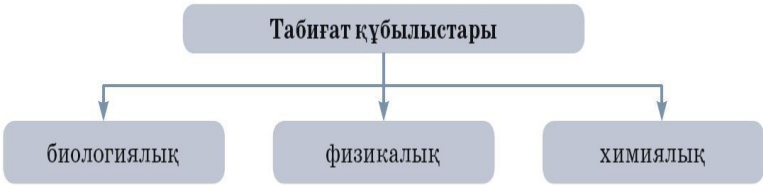
Сабақтың тақырыбы: Табиғи және жасанды денелер		Күні:	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Оқушылардың денелер мен заттар туралы білімдерін кеңейту. Денелердің табиғи және жасанды болатыны туралы түсініктерін қалыптастыру.		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқулықта берілген тапсырмаларды орындайды. Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Топтық жұмысты бірлесе орындайды. Өз бетінше жұмыс жасайды. Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Тақырып бойынша қосымша мәліметтер мен дәлелдер келтіре алады.</p>		
Бағалау критерийі	Жеке, жұптық, топтық тапсырмаларды орындай алады. Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Тілдік күзіреттілік	Денелер		
Ресурстар	Оқулық, суреттер, топқа бөлуге арналған кеспе қағаздар және әртүрлі заттар, топтық тапсырмалар, кері байланыс, стикер.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу, тәжірибе жасау .		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері
	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру: «Аялы алақан» Мақсаты: жылылық, сенімділік деңгейін, еркіндікті дамыту. Нұсқаулық: қатысушылар шеңбер болып отырады. «Бүгінгі сабақтан не алғыңыз, не көргіңіз келеді?» — сұрағын оқушыларға қойып, сұрақтарға жауап алу. Бастапқы қатысушы жанындағы көршісінің қолын ұстайды. Тренинг шеңбер бойымен жалғасады. (Тренинг соңында қатысушылар дөңгеленіп қолдарын ұстайды)</p>	<p>Оқу мақсатымен танысады.</p> <p>Күтілетін нәтижені анықтайды.</p>	<p>Оқушылар қорапшадан өздеріне ұнайтын түске сай маркерлер алады. «Аялы алақан» әдісі</p>
	<p>Білу және түсіну Берілген мәтіндерді балалар оқып алады. Табиғи денелер тірі және өлі денелерге бөлінеді. Тірі денелер қоректенеді, өніп-өседі, қартайады, өледі. Мұндай қасиеттер адамға, жануарларға, өсімдіктерге тән. Оларды тірі табиғат дейді. Өлі денелер қоректенбейді, көбеймейді, өніп-өспейді. Олар өлі табиғатты құрайды. Олар: құм, тас, бұлт, ауа.</p>	<p>Табиғи денелер тірі және өлі денелерді топтарға бөлінетінін біледі;</p> <p>Олар өлі және тірі табиғаттың айырмашылығын біледі, мысал келтіреді.</p>	<p>Оқулық, Мәтіндер</p>
	<p>Қолдану «Ыстық орындық» орындық әдісі (Бір оқушы алдыңғы жақта, орындықтар оны айнала қоршай орналастырылады.</p>	<p>Оқушылар сұрақ –жауап жүргізе отырып, өз білімдерін толықтырады.</p>	<p>Оқулық «Ыстық орындық» әдісі, сұрақтар, орындық.</p>

	 <p>Бір оқушы алға шығып өз пікірін айтып және тақырып бойынша сұрақтарға жауап береді. Сұрақты анағұрлым мазмұнды қылу үшін, оқушылар белгілі бір пікір бойынша бірлесіп алға шығып сөйлей алады.</p>		
Сергіту сәті 2 минут	<p>«Қыдырып қайтайық!» би билеу Тәжірибе жасау . Дәптермен жұмыс</p>	Тәжірибе жасап, дәптермен жұмыс жасайды.	Оқушылар би билеп сергіп қалады. «От шашу»
Кері байланыс Қорытындылау	<p>Кері байланыс: «Менің сөзім» әдісі бойынша өтеді. 1.Адам қолдан жасайтынның бәрі өлі табиғат.Неліктен? 2.Үйіңнен мектепке дейінгі байқалған басты-басты денелерді айт 3.Дененің қандай түрлерін білесің? Мысал айт</p>	Бүгінгі сабақта не білгенін, үйренгенін, түсінгені туралы бөліседі.	

Сабақтың тақырыбы: Заттардың қасиеті		Күні:	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:	
Сабақ негізделген оқу мақсаты	Заттарды бір-бірінен қасиеті жағынан айыра білуге оқыту.		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқулықта берілген және қосымша тапсырмаларды орындайды. . Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Жаттығулар мен тапсырмаларды орындау арқылы, жаңа тақырып бойынша дәлелдейді, қорытынды жасайды</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сурақтарға жауап бере алады</p>		
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу, тәжірибе жасау .		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану		
Сабақтың жоспары			
Жоспарлан ғануақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері
	 <p>Заттар тобымен таныстыру</p>	Заттар тобымен танысып, өзіндік ерекшелікте рін атайды	«От шашу»
	<p>Білу және түсіну. Табиғи және жасанды денелер де заттан тұрады. Мысалы: шеге, қайшы, көлік – темірден; доп, көліктің дөңгелегі, өшіргіш – резеңкеден; жаңбыр тамшысы-судан. Мұндағы шеге, қайшы, көлік – дене, темір-зат; доп , көліктің дөңгелегі, өшіргіш -дене, резеңке-зат, су тамшысы-дене, су-зат .</p> <p>Тірі денелер құрамы күрделі. Мысалы өсімдікте су, қант, крахмал және тағы басқа заттар бар. Адамдар мен жануарлардың денесі сан алуан заттардан тұрады.</p> <p>Кез келген дене заттан тұрады. Заттарды бір-бірінен қасиеті жағынан айыруға болады: ашы, серпімді, қатты, жұмсақ, тәтті</p> <p>Тәжірибе жасау . Дәптермен жұмыс</p>	Оқушылар жаңа тақырыпты оқулықтан оқып, тәжірибе жасайды және дәптермен жұмыс жасайды.	Оқулық, мәтіндер. «От шашу»
Сергіту сәті 2 минут	<p>Сергіту сәті "Күміс құмған-ай"</p> 		Оқушылар би билеп сергіп қалады.
Кері байланыс Қорытын-дылау	<p>Кері байланыс: «Менің сөзім» әдісі бойынша өтеді.</p> <p>1. Суретте көрсетілген денелердің қандай заттан жасалғанын айт.</p> <p>2. Өртүрлі заттардан жасалған бірдей денелерді білесің бе?</p>	Бүгінгі сабақта түсінгені туралы бөліседі.	

3-сабақ.	Мұғалімнің аты-жөні:
-----------------	-----------------------------

Сабақтың тақырыбы: Табиғат құбылыстары		Күні:	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Дене, зат және табиғи құбылыстардың өзгеруі кезіндегі өзара байланысты анықтауды үйретіп, адам ауа райы оны болжау туралы, заттар мен денелер туралы ұғым беру.		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқулықта берілген және қосымша тапсырмаларды орындайды. Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Жаттығулар мен тапсырмаларды орындау арқылы, жаңа тақырып бойынша дәлелдейді, қорытынды жасайды</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сұрақтарға жауап бере алады</p>		
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу, тәжірибе жасау .		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті		Оқушының іс-әрекеті
	 <p>Табиғат құбылыстарымен таныстыру</p>		<p>Оқу мақсатымен танысады.</p> <p>Күтілетін нәтижені анықтайды.</p>
	<p>Білу және түсіну Денелер мен заттар үнемі өзгеріске ұшырап отырады. Мұндай өзгерістер тірі табиғатта да, өлі табиғатта да болады. Өсімдіктер жазда биіктеп өседі, күзде қурап қалады. Жануарлар, өседі, өнеді, өледі. Аспанды бұлт торлап, жаңбыр жауады, найзағай жарқылдап, күн күркіреді. Қыста қар жауса, көктемде ол қар ериді.</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>Осы табиғатта болып жатқан өзгерістің барлығы табиғат құбылыстары деп аталады. Адамдар табиғаттағы құбылыстарды бақылап отырады.</p> <p>Кемпіркосақтың пайда болуы – физикалық құбылыстың мысалы.</p>		<p>Оқулық, мәтіндер.</p> <p>Оқушылар жаңа тақырыпты оқулықтан оқып, тәжірибе жасайды және дәптермен жұмыс жасайды.</p>

		<p>Үңгірлердің пайда болуы – химиялық құбылыстың мысалы.</p> 		
<p>Сергіту сәті 2 минут</p>	<p>Елді сүйген баламыз, ----- Біз талапты баламыз, Білімнен нұр шашамыз. ----- Оқып - білім аламыз. Әлкей, Қаныш атадай, ----- Заттар сырын ұғынып Көп жаңалық ашамыз. ----- Ажырата аламыз.</p> <p>Тәжірибе жасау . Дәптермен жұмыс</p>			<p>Оқушылар би билеп сергиді. «Бағдаршам»</p>
<p>Кері байланыс</p> <p>Қорытындылау</p>	<p>Кері байланыс: «Менің сөзім» әдісі бойынша өтеді.</p> <p>Ал, балалар бүгін сабақта не үйренгендеріңді тексеріп көрейін. Бәріміз тақтаға назар аударайық.(Электрондық оқулықтан тапсырма орындау)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Тапсырма: Денелер қандай заттардан тұрады? Жаңбыр судан, Тапсырма: Денелер қандай заттардан тұрады? Ұшак металдан <ol style="list-style-type: none"> 1. Табиғи құбылыстар дегеніміз не? 2. Жыл мезгіліне байланысты қандай құбылыстарды байқап жүрсің? 		<p>Бүгінгі сабақта не білгенін, үйренгенін, түсінгені туралы бөліседі.</p>	<p>«От шашу»</p>

4-сабақ. Сабақтың тақырыбы: Денелер мен заттарды салыстыру		Мұғалімнің аты-жөні: Күні:	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Заттарды бір-бірінен қасиеті жағынан айыра білуге оқыту; денелер мен заттарды салыстыру.		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқулықта берілген және қосымша тапсырмаларды орындайды. . Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Жаттығулар мен тапсырмаларды орындау арқылы, жаңа тақырып бойынша дәлелдейді, қорытынды жасайды</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сурақтарға жауап бере алады</p>		
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу, тәжірибе жасау .		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған ақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері
	<p>Миға шабуыл. 3 шыны ыдысқа сүт, су, сұйық май әкеліп, осылардың ішінен суды табулары сұралады - Қалай таптыңдар? (оқушы пікірін тыңдау)</p> <p>Суды пайдалану Оқушыларға жұппен немесе 3 адамнан шағын топтарға бірігіп, бірнеше суреттен жасалған коллажды талқылауды тапсыру. Олар коллаждағы суреттердің ұқсастықтарын анықтап, әр коллажға ат қоюлары керек. Оқулықтағы суреттер мен өз білімдеріне сүйене отырып, оқушылар «Су не үшін қажет?» деген сұраққа жауап береді.</p> <p>Жауаптары. Су адамдар мен жануарларға ішу үшін, тамақ дайындау үшін, гигиеналық шараларды орындау үшін, киімдерді жуу, еденді тазарту, өсімдікті суару, шомылу үшін қажет. Өзендер, теңіздер мен мұхиттарда кемелер жүзеді. Суда жануарлар мен өсімдіктер тіршілік етеді. Судың көмегімен электр энергиясы өндіріледі.</p>	<p>Тақырып атауын табады.</p> <p>Сұрақтарға жауап береді.</p>	«От шашу»
	<p>Білу және түсіну Температураның өзгеруіне зат үш түрлі күйде: қатты, сұйық және газ күйле-рінде бола алады. Әр түрлі күйдегі заттың қасиеттері де түрліше болады.</p> <p>Пішіні мен көлемін сақтау – қатты денеге тән қасиет.</p> <p>Сұйық күйдегі дене өзінің пішінін оңай өзгертеді, бірақ көлемін сақтайды. Сұйық құйылған ыдыс пішінін қабылдайды. Аққыштық, көлемін сақтау және пішінін оңай өзгерту - сұйыққа тән қасиет. Сұ 10 ың бұл қасиеті</p>	<p>Оқулық, мәтіндер.</p> <p>Оқушы сұрақтарға жауап береді. Ойын</p>	«От шашу»

	<p>күрделі пішінді металл бұйымдарын жасауға пайдаланылады. Ол үшін балқыған металды, арнайы жасалған қалыптарға құйып, катырады.</p> <p>Кез келген зат тек өзіне тән қасиеттерге ие, ол қасиеттер басқа заттар мен элементтердің оған әсер етуіне байланысты болмайды.</p> <p>Сен заттардың көптеген қасиеттерімен: тусі, дәмі, иісі, агрегаттық күйімен таныстың. Бірақ заттардың адам өмірі үшін маңызды басқа да қасиеттері бар.</p> <p>Есінде сақта!</p> <p>Заттардың қасиеттері деп басқа заттардан ерекшеленетін немесе өзара ұқсастық белгілерін айтамыз.</p> <p>Заттарды қасиеттер сипаттайтын физикалық және химиялық деп бөлінеді.</p> <p>Табиғи және жасанды денелер де заттан тұрады. Мысалы: шеге, қайшы, көлік – темірден; доп, көліктің дөңгелегі, өшіргіш – резеңкеден; жаңбыр тамшысы-судан. Мұндағы шеге, қайшы, көлік – дене, темір-зат; доп, көліктің дөңгелегі, өшіргіш -дене, резеңке-зат, су тамшысы-дене, су-зат .</p> <p>Тірі денелер құрамы күрделі. Мысалы өсімдікте су, қант, крахмал және тағы басқа заттар бар. Адамдар мен жануарлардың денесі сан алуан заттардан тұрады.</p> <p>Кез келген дене заттан тұрады. Заттарды бір-бірінен қасиеті жағынан айыруға болады: ащы, серпімді, қатты, жұмсақ, тәтті</p>	<p>түсіндіреді.</p> <p>Дескриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Суреттердегі заттарды салыстырады. - Заттардың түрлері туралы әңгімелейді. 	
<p>Сергіту сәті 2 минут</p>	<p>Сергіту сәті "Күміс құмған-ай"</p> <p>Тәжірибе жасау. Дәптермен жұмыс</p>	<p>Оқушылар билеп сергіп қалады.</p>	<p>«Басбармақ»</p>
<p>Қорытындылау.</p>	<p>Ал, балалар бүгін сабақта не үйренгендеріңді тексеріп көрейін. Бәріміз тақтаға назар аударайық.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Заттар және олардың қасиеттері туралы не білдің? 2. Қандай зат табиғатта үш түрлі күйде кездеседі? 	<p>Бүгінгі сабақта не білгенін, үйренгенін, түсінгені туралы бөліседі.</p>	<p>«От шашу»</p>

СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:
Сабақ негізделген оқу мақсаты	Ауаның табиғаттағы орын ауыстыру процесін түсіндіру; Желдің пайдасы мен зияны туралы мысал келтіру.	
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқулықта берілген және қосымша тапсырмаларды орындайды. . Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Жаттығулар мен тапсырмаларды орындау арқылы, жаңа тақырып бойынша дәлелдейді, қорытынды жасайды</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сурақтарға жауап бере алады</p>	
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.	
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу	
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану	
Сабақтың жоспары		
Жоспарланған ақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті
	 <p>Ауа қабаттарымен таныстыру</p>	<p>«От шашу»</p> <p>Тақырып атауын табады.</p> <p>Сұрақтарға жауап береді.</p>
	<p>Білу және түсіну</p> <p>Жер шарын жан-жағынан ауа қабаты қоршап тұр. Ауа жер бетіндегі кез келген заттың қуысында, топырақта, суда, тіпті денемізде де болады. Ауа мөлдір әрі түссіз болады.</p> <p>Ауаның Жер бетіндегі тіршілік үшін маңызы зор. Ауасыз адам да, жануарлар да, қалықтап ұшқан құстар да тіршілік ете алмайды. Өсімдік те шықпайды. Адамдар тамақ ішпесе бес аптаға жуық, су ішпесе тес тәулік өмір сүре алады. Ал ауасыз бірнеше минутта-ақ өліп кетеді. Ауа тіршілік, тірі табиғат үшін өте қажет. Бізді қоршап тұрған ауа бізді түрлі табиғи қауіптен сақтайды. Ауа болмаса, күннен түскен қызу жер бетін күйдіріп кетер еді. Күн сәулесін ауа жан-жақты таратады. Сондықтан да бізді күн күйдіріп кетпейді.</p>	<p>Оқулық, мәтіндер.</p> <p>Оқушы сұрақтарға жауап береді. Ойын түсіндіреді.</p>

	 <p><i>Өкпе үлкен көлемде жұмыс атқарады. Адам күніне шамамен 20-25 мың рет тыныс алатын және тыныс шығаратыны анықталған. Сонымен бірге өкпе арқылы орташа алғанда 10 мың литрдей ауа өтеді.</i></p> <p>Оқулықпен жұмыс. Тәжірибе жасау. Дәптермен жұмыс.</p>	<p>Дескриптор: - Суреттердегі заттарды салыстырады. - Заттардың түрлері туралы әңгімелейді.</p>	<p>«Бас бармақ»</p>
<p>Сергіту сәті</p>	<p>Ауада қолмен, аяқпен, иықпен, мұрынмен сандар жазу</p>	<p>Оқушылар сергіп қалады.</p>	
<p>Қорытындылау.</p>	<p>Ал, балалар бүгін сабақта не үйренгендеріңді тексеріп көрейін. Бәріміз тақтаға назар аударайық.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ауаның қандай қасиеттерімен таныстың? 2. Ауаның қасиеттерін анықтау үшін қандай тәжірибе жасадың? 3. Ауа дегеніз не? 4. Ауаны қайдан табуға болады? 5. Ауаны қалай сезінуге болады? Мысал келтір. 6. Ауаның тазалығын сақтау үшін не істеу керек? Мысал келтір. 7. Ауаның космоста, биік тауда, теңіз түбінде қажеттігі туралы әңгімеле 8. Ауа тіршілік үшін өте пайдалы. Ал ауа болмаса айнала қандай күйге түсер еді? 	<p>Бүгінгі сабақта не білгенін, үйренгенін, түсінгені туралы бөліседі.</p>	<p>«От шашу»</p>

Сабақтың тақырыбы: Табиғаттағы су айналымы		Күні:	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны: 0	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Судың табиғаттағы, адам өміріндегі маңызын түсініе отырып, оны қорғауға, үнемді пайдалануға үйренеді. Оқушылардың ой - өрісі, тілі, дүниетанымы кеңейеді, өз ойларын айта алады.		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқулықта берілген және қосымша тапсырмаларды орындайды. . Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Жаттығулар мен тапсырмаларды орындау арқылы, жаңа тақырып бойынша дәлелдейді, қорытынды жасайды</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сұрақтарға жауап бере алады</p>		
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Әдіс-тәсілдер	СТО, АҚТ, топтық жұмыс, рефлексия түрлері, диалогтік оқыту және оқу, көшбасшылық және басқару, формативті бағалау, өзін-өзі бағалау.		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланға уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушы іс-әрекеті	Бағалау түрлері
Қызығушылықты ояту.	<p>Сабақтың тақырыбын ашу: Мұғалім: Мен сұйықпын да, мұзбын да, Тамшысымын жаңбырдың. Оюланған қыраумын, Жылымын да, салқынмын. Шөлдесең кеуіп кенеген, Мейіріңді қандырдым. Сыйлаймын мен тазалық, Рақат беріп денеңе, Айта қойшы бұл не?(Су) Бүгінгі сабағымыздың тақырыбы: «Су. Табиғаттағы су айналымы»</p> <p>Жер бетіндегі ең көп таралған зат-су. Жер шарының төрттен үш бөлігін су алып жатыр. Олар: мұхиттар, теңіздер, өзендер, көлдер. Табиғатта су үш күйде болады. Сұйық, қатты, және газ</p>		Оқушылар оны шешуге тырысып сұрақтар береді.
Білу және түсіну	 <p>Жер бетіндегі тіршілік пен сан алуан құбылыстар сумен байланысты. Сусыз жер бетінде адамдар мен жануарлар тіршілік ете алмайды, өсімдіктер өспейді. Өсімдіктер топырақтағы қоректік заттарды суда еріген ерітінді күйінде ғана сіңіре алады. Адамдар мен жануарлардың ағзасының жарты 14 н көбі судан</p>		Сұрақтарға жауап береді.
			«От шашу»

тұрады. Ол қанның, ас қорытатын сөлдің, сілекейдің құрамына кіреді. Өсімдіктердің де 80-95 пайызы судан тұрады.

Өсімдік жақсы өсу үшін судың қажет екені әркімге белгілі. Жер бетіне түскен жауын-шашын суы ең алдымен жердің өсімдік өсетін құнарлы қабатына сіңеді. Суға еріген қоректік заттарды өсімдік тамырымен тартып алады да, бізге жемісін береді.

Глобуспен жұмыс

1. **Тапсырма.** Су күйлерін еске түсіру үшін алдымен жұмбақ шешу

1. Жылт – жылт етеді
Жылғалардан өтеді. **(судың сұйық күйі)**
2. Өзі судан жаралған,
Бірақ судан қорқады.
(мұз - судың қатты күйі)
3. Көзге көрінгенмен,
Ұстасақ қолға тимейді
(бу - газ күйі)

2. Тапсырма. Топтық жұмыс

- 1- топ. «Судың қасиеті» 2-топ. «Судың өмірлік маңызы»
3-топ. «Суды үнемдеу»

Бұл жерде қандай тұжырым жасауға болады?
Судың тіршілік үшін маңызы өте зор. Дүние жүзі бойынша ішуге жарамды су тек 1-ақ %. Сондықтан оны үнемді пайдалану керек. Суды үнемдеуде өзің қандай үлес қосасың?

Видео көрсету.

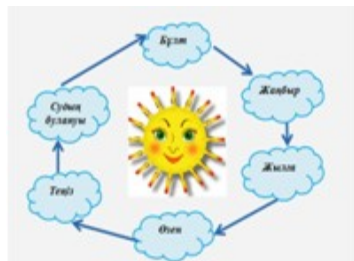
3. Тапсырма.

А. «Түсіндір, көрсет, дәлелде»

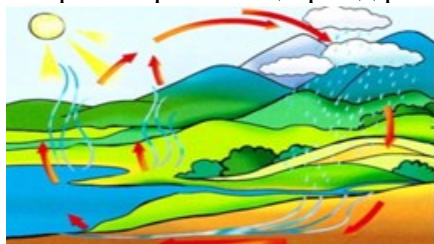
Табиғаттағы су айналымы тізбегін құрады.

Бұл жаңбыр жылға өзен теңіз булану

(Әр топтан бір бала тақтаға шығып, құрастырған тірек – сызба бойынша ойларын қорытындылап, түсіндіреді)

Ә. **Интербелсенді арқылы таныстырылымды көрсете отырып мұғалімнің түсіндірмесі.**

Б) **Сергіту сәті. (Су дыбыста азырату)**

4. Үнтаспадан тыңдай отырып 15 ы және интербелсенді

Оқулық,
мәтіндер.

Оқушы
сұрақтарға
жауап
береді.

Ойын
түсіндіреді.

Заттардың түрлері туралы әңгімелейді.

«Бас
бармақ»

Оқушылар

	<p>арқылы таныстырылымнан суреттерін көреді.</p> <p>Толқын, Жаңбыр, Бұлақ, Өзен, Сарқырама</p> <p>5. Дәптерлеріне бүгінгі күнді, ауа - райын бақылап, сабақтың тақырыбын және «Табиғаттағы су айналымы» тізбегін жазып алады.</p> <p>6. Оқушылар тізбектей оқиды.</p> <p>А) Табиғатта өтетін осы ғажайып процесті біз тәжірибе өткізіп байқап көрейік.</p> <p>- Не байқадыңдар? (Су қайнады)</p> <p>- Шыны өзгердіме? (Ия)</p> <p>- Ол не деп ойлайсындар? (Бу)</p> <p>- Дұрыс, бу шыныға қонғаннан кейін, суып, яғни мұздап, су тамшыларын байқаймыз. Олар бір-біріне қосылып, ұлғая бастайды. Салмағы ауырлаған тамшылар төмен ағып кетеді. Міне, балалар, осы тәжірибе арқылы табиғаттағы су айналымының кіші моделін жасадық.</p> <p>Ә) Географиялық картамен жұмыс</p> <p>«Мен көрсетемін, сен атауын жаз»</p> <p>а. Мынау – қай теңіз? (Каспий)</p> <p>б. Мынау – қай өзен? (Есіл)</p> <p>в. Мынау – қай көл? (Балқаш)</p> <p>Дәптермен жұмыс.</p>	<p>қадағалап отырады.</p> <p>Дескриптор:</p> <p>- Суреттер дегі заттарды салыстырады.</p>	<p>«От шашу»</p>
<p>Сергіту сәті</p> <p>2 минут</p>	<p>Күн және түн ойнын ойнау»музыка қосылғанда билеп, тоқтағанда қозғалмай тұрып қалу керек</p>		<p>Оқушылар сергіп қалады.</p>
<p>Қорытындылау.</p>	<p>Ал, балалар бүгін сабақта не үйренгендеріңді тексеріп көрейін. Бәріміз тақтаға назар аударайық.</p> <p>1. «Су -тіршілік көзі» тақырыбында өлең шығарып көр</p> <p>2. «Судың да сұрауы бар» деген сөзді қалай түсінесің?</p>	<p>Сабақта не білгенін, үйренгенін, түсінгені туралы бөліседі.</p>	<p>«От шашу»</p>

7-сабақ. Сабақтың тақырыбы: Пайдалы қазбалар және олардың түрлері		Мұғалімнің аты-жөні: Күні:	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Оқушыларды пайдалы қазбалар және олардың түрлері, қазыналы жерлермен таныстыру.		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқулықта берілген және қосымша тапсырмаларды орындайды. . Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Жаттығулар мен тапсырмаларды орындау арқылы, жаңа тақырып бойынша дәлелдейді, қорытынды жасайды</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сұрақтарға жауап бере алады</p>		
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері
<p>Білу және түсіну</p> <p>Жердің қатты қабатын – жер қыртысы дейді. Ол көптеген тау жыныстарынан тұрады. Қазақ жері қазыналы. Тау жыныстары тауларда да, жазықта да, құрлықтарда да, сонымен қатар теңіздер мен мұхиттардың түбінде де таралады.</p> <p>Жер қыртысын толтырып жатқан денелер тау жыныстары деп аталады.</p> <p>Жерден қазып алынып, адам қажетіне жұмсалатын тау жыныстары пайдалы қазбалар деп аталады.</p> <p>Қазақ жерінің қазынасына тау жыныстары жатады. Тау жыныстары тауларда да, жазықта да, құрлықтарда да, сонымен қатар теңіздер мен мұхиттардың түбінде де таралады.</p> <p>Табиғатта көбінесе қатты күйдегі тау жыныстары таралған. Сонымен бірге олар сұйық, газ түрінде де кездеседі.</p> <p>Пайдалы қазбалардың түрлері өте көп. Олардың қолданылуына қарай негізгі үш топқа бөлінеді.</p> <div style="text-align: center;"> <pre> graph TD A[Пайдалы қазбалар] --> B[Жанғыш пайдалы қазбалар] A --> C[Кенді пайдалы қазбалар] A --> D[Кенге жатпайтын пайдалы қазбалар] </pre> </div> <p>Жерден қазып алынып, адам қажетіне жұмсалатын тау жыныстары пайдалы қазбалар деп аталады. Олардың жанғыш, кенді және кенге жатпайтын түрлері бар.</p>	<p>Жерден қазып алынып, адам қажетіне жұмсалатын тау жыныстары пайдалы қазбалар деп аталады.</p>	<p>Оқулық, мәтіндер.</p>	<p>«От пашу»</p>

<p>құрамында металл бар түрі және құрамында металы жоқ түрі бар.Пайдалы қазбалардың жер қойнауындағы қоры шексіз емес.Сондықтан пайдалы қазбаларды қорғаудың үлкен мәні бар.Пайдалы қазбаларды қорғауға сен де үлесіңді қос.</p>	 <p>Көмір мұнай табиғи газ Алюминий</p>		
<p>Сергіту сәті 2 минут</p>	<p>Күн және түн ойнын ойнау»музыка қосылғанда билеп, тоқтағанда қозғалмай тұрып қалу керек.</p> <p>Тәжірибе жасау. Дәптермен жұмыс.</p>	<p>Тәжірибе жасайды.</p> <p>Дәптермен жұмыс.</p>	<p>Оқушылар сергіп қалады. «Бас бармақ»</p>
<p>Қорытындылау.</p>	<p>Ал, балалар бүгін сабақта не үйренгендеріңді тексеріп көрейін. Бәріміз тақтаға назар аударайық.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Пайдалы қазбаларды не үшін ұқыпты жұмсау керек? 2.Пайдалы қазбаларды қорғау үшін не істеу керек? 3. Адам пайдалы қазбаларды қолданбай өмір сүруі мүмкін бе? Неге? 4. Ас тұзы өндірілетін көлдерді сен білесің бе? Оны өзің картадан іздестіріп көр. 5. Пайдалы қазбаларды не үшін тиімді пайдалану керек? 6. Пайдалы қазбаларды қорғау үшін не істеу керек? 7. Металл бұйымдарының орнына пластмассаларды пайдалануға байланысты бірнеше мысалдар келтір. 	<p>Бүгінгі сабақта не білгенін, үйренгенін, түсінгені туралы бөліседі.</p>	<p>«От шашу»</p>

1-БӨЛІМ БОЙЫНША ЖИЫНТЫҚ БАҒАЛАУ Г'А АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР
«Бізді қоршаған орта» ортақ тақырыбы бойынша жиынтық бағалау
БӨЛІМШЕ

1. Табиғи және жасанды денелер
2. Заттардың қасиеті
3. Табиғи құбылыс
4. Денелер мен заттарды салыстыру
5. Ауа және оның қасиеті
6. Табиғаттағы су айналымы
7. Пайдалы қазбалар және олардың түрлері

ОҚУ МАҚСАТЫ

- Оқушылардың денелер мен заттар туралы білімдерін кеңейтіп, денелердің табиғи және жасанды болатыны туралы түсініктерін кеңейту.
- Заттарды бір-бірінен қасиеті жағынан айыра білу.
- Дене, зат және табиғи құбылыстардың өзгеруі кезіндегі өзара байланысты анықтауды үйреніп, адам ауа райы оны болжау туралы, заттар мен денелер туралы ұғымын кеңейту.
- Экологияны қорғаудың маңыздылығын түсіну;

БАҒАЛАУ КРИТЕРИЙІ

- Білім алушы
- Қоршаған ортамыздың тіршілік көзі екенін анықтайды;
  - Заттар мен денелерді ажыратады;
  - Табиғат құбылыстарын ажырата алады;

ОРЫНДАУ УАҚЫТЫ

20 мин

1-тапсырма. Сұраққа жауап бер

1. Судың, ауаның пайдасы мен зияны туралы жаз.

1) _____

_____

_____

2) _____

_____

_____

2. Еліміздегі пайдалы қазбалар түрлерін жаз.

1) _____

2) _____

3) _____

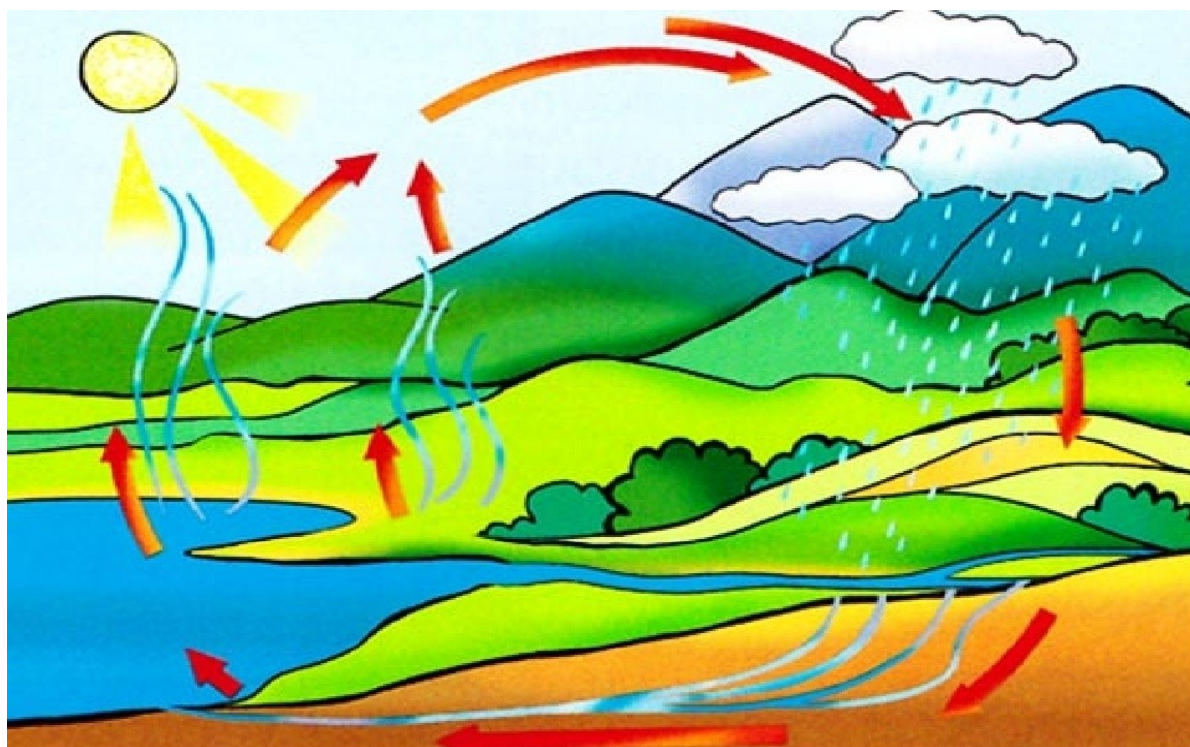
2-тапсырма. Табиғи және жасанды денелерді сәйкестендір

Табиғи денелер

Жасанды денелер

3-тапсырма. Табиғаттағы су айналымы тур 19 қаз.

Суға байланысты тиым сөздерді жаз.

		Дескриптор	
		<i>Білім алушы</i>	
		судың пайдасымен зиянын анықтайды;	1
		ауаның пайдасымен зиянын анықтайды	1
		Пайдалы қазбалардың түрлерін жазады	
		1.	1
		2.	1
		3.	1
		Табиғи және жасанды денелерді сәйкестендіре алады	
		темір	1
		ағаш	1
		су	1
		резеңке	1
		Табиғаттағы су айналымы туралы толық жаза алады	4
		Суға байланысты тиым сөздерді жаз.	1
Барлығы			14

9-сабақ. Сабақтың тақырыбы: Өсімдіктер тіршілік ететін орта		Мұғалімнің аты-жөні: Күні:	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Оқушыларды өсімдіктер әлемінің алуан түрлілігімен, тіршілік ететін ортасымен таныстыру.		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқулықта берілген және қосымша тапсырмаларды орындайды. . Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Жаттығулар мен тапсырмаларды орындау арқылы, жаңа тақырып бойынша дәлелдейді, қорытынды жасайды</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сурақтарға жауап бере алады</p>		
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу, тәжірибе жасау.		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері
	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру: «Аялы алақан» Мақсаты: жылылық, сенімділік деңгейін, еркіндікті дамыту. Нұсқаулық: қатысушылар шеңбер болып отырады. «Бүгінгі сабақтан не алғыңыз, не көргіңіз келеді?» — сұрағын оқушыларға қойып, сұрақтарға жауап алу. Бастапқы қатысушы жанындағы көршісінің қолын ұстайды. Тренинг шеңбер бойымен жалғасады. (Тренинг соңында қатысушылар дөңгеленіп қолдарын ұстайды)</p> <p>Қазақстан көркем табиғатымен, табиғи байлығымен ерекше көзге түседі.</p> <p>Республикамыздың әрбір өңірінде сол ортаға бейімделген өсімдіктер өседі. Ең ыстық шөлді өлкелерінде күріш өседі. Ал шөлді аумақты көркейтіп, ақ күрішті жайқалтып отырған Сырдың суы. Мол су, құнарлы топырақ, жеткілікті ыстық күріш егуге өте қолайлы.</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>Беде</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>Сусарғалдақ</p> <p>Бақбақ</p> </div> </div> <div style="text-align: center; margin-top: 20px;"> </div>	<p>Оқушылар қорапшадан өздеріне ұнайтын түске сай маркерлер алады.</p> <p>«Аялы алақан» әдісі</p> <div style="text-align: center; margin-top: 20px;"> </div> <p>сүттіген</p> <div style="text-align: center; margin-top: 20px;"> <p>асқабақ</p> </div>	

Сұлы

Арпа

Жүгері

Көп өсімдіктер топырақтың ылғалды болуын қажет етеді. Суреттегі беде, бақбақ ылғалы жеткілікті топырақта өседі. Жантақ, сүттіген – құрғақшылыққа төзімді өсімдіктер. Адам қолынан өсіретін мақта, асқабақ, күріш, жүгері жылу сүйгіш өсімдіктер. Өзімізге жақсы таныс бидай, сұлы, арпа сияқты өсімдіктер суыққа төзімді болады.

Білу және түсіну

Берілген мәтіндерді балалар оқып алады.

Жер бетінде өсімдіктердің көптеген түрлері өседі. Ғалымдардың есептеуі бойынша, біздің елімізде бес мыңнан астам түрі өседі.

Кез келген өсімдік белгілі бір ортада: суда немесе құрлықта тіршілік етеді. Өсімдіктер әртүрлі орта жағдайында қарай : ылғал сүйгіш(жапырақтары жалпақ, ылғалды буландыруға жақсы бейімделген), құрғақшылыққа төзімді(жапырақтары ұсақ, әрі сирек, бұтақшалары тікенді келеді) жылу сүйгіш, суыққа төзімді, жарық сүйгіш, көлеңкеге төзімді өсімдіктер болып бөлінеді.

Оқулық, мәтіндер.

**Сергіту сәті
2 минут**

Қара жорға биін билеу

Тәжірибе жасау.

Дәптермен жұмыс.

Оқушылар сергіп қалады.

«Бас бармақ»

Қорытынды лау.

Ал, балалар бүгін сабақта не үйренгендеріңді тексеріп көрейін. Бәріміз тақтаға назар аударайық.

1. Өсімдіктердің өсетін орта жағдайының айырмашылығын айт
2. Суретте қандай өсімдіктер көрсетілген?
3. Өсімдіктердің өсетін орта жағдайының айырмашылығын айт.
4. Өсімдікті қорғау жөнінде экологияға қандай көмегінді тигізуге болады?
5. Оларды қалай қорғайсың? Әңгімелеп айт.

Бүгінгі сабақта не білгенін, үйренгенін, түсінгені туралы бөліседі.

«От шашу»

10- сабақ. Сабақтың тақырыбы: Өсімдіктің адам өміріне пайдасы		Мұғалімнің аты-жөні: Күні:	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны: 22	Қатыспаған оқушылар саны: 0	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Оқушыларға өсімдіктің адам өміріне пайдасы мен алатын орны туралы мағлұмат беріп, «Жер ана» ұғымының құндылық ретіндегі мәнін ашу		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Өсімдіктің қоршаған ортаға қалай бейімделетінін түсінеді</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Мұғалімнің көмегімен судың өсімдікке әсерін айтып, мысал келтіре алады</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Өсімдіктің қоршаған ортаға қалай бейімделуіне берілген тапсырмаларды өзбетінше орындайды.</p>		
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу, тәжірибе жасау.		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану.		
Сабақтың жоспары			
Жоспарлан ғануақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері
	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру.</p> <p>Тыным бақтардағы әсем де, әдемі өсімдіктер адамзатты жарқын көңіл күйге бөлейді. Жасыл өсімдіктер суды буландыру арқылы ауаны ылғалдандырады.</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>Алоэ Халық медицинасында Алоэ жапырағын: қызыл иектің, қабақтың қызаруына, өкпе және асқазан ауруын емдеуге пайдаланады.</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>Итмұрын Медицинада итмұрынды дәрілік өсімдік ретінде пайдаланады. Итмұрыннан тосап жасайды. Жемісін кептіріп, қыста тұмауға қарсы қайнатып ішеді.</p> </div> </div> <p>Өсімдіктің адам өміріне пайдасы.</p>	<p>Оқушылар қорапшадан өздеріне ұнайтын түске сай маркерлер алады.</p> <p>«Аялы алақан» әдісі</p>	
	<p>Білу және түсіну</p> <p>Біздің айналамызды табиғат қоршап тұр. Адам өзі де сол табиғаттың бір бөлшегі саналады. Адам табиғатсыз өмір</p>	Оқулық, мәтіндер.	«От шашу»

	<p>сүре алмайды. Табиғат адамды қоректендіреді, емдейді және киіндіреді.</p> <p>Ертедегі адамдар табиғаттың берген сыйын жеміс-жидек теріп, аң аулап өмір сүрген. Уақыт өте адамдар өсімдікті қолдан өсіруді, жабайы жануарларды қолға асырауды үйренді.</p> <p>Өсімдік – табиғат қазынасы, халь 23 лығы. Өсімдіксіз жер бетінде тіршілік жоқ. Өсімдік– өмір өзегі деп бекер айтылмаған, олардың саялы да, аялы жапырақтары көмірқышқыл газын өздеріне сіңіріп, сыртқа оттегі бөліп шығарады. Өсімдіктер айналадағы ауаны жақсартады: ауа райын салқындатып, қатты желге тосқауыл болады. Өсімдік адамның денсаулығын нығайтып, бойына күш береді. Тыным бақтардағы әсем де, әдемі өсімдіктер адамзатты жарқын көңіл күйге бөлейді. Жасыл өсімдіктер суды буландыру арқылы ауаны ылғалдандырады.</p> <p>Адам баласы көп жылғы өмірлік тәжірибесінің арқасында жабайы өсімдіктерден тұқым алып, 20 мыңнан астам өсімдіктерді қолдан өсіріп, қазіргі кезде олар адамның игілігіне айналууда. Адам өмірінің арашасы болып, қоғамдағы адам өмірінде кездесетін ауруларды емдеуге дәрілік өсімдіктердің алатын маңызы зор.</p> <p>Қорытынды жасар болсақ, адамға қажетті азық-түлікті біз өсімдіктер мен жануарлардан аламыз. Адам күнделікті тұрмысына әртүрлі дүниелер керек болады. Оларды жасауға қажетті материалдар датабиғаттан алынады.</p>		
<p>Сергіту сәті 2 минут</p>	<p>Орнымыздан тұрып ап Жүгірейік бір уақ. Бір, екі, үш, бір, екі, үш. Тәжірибе жасау. Дәптермен жұмыс.</p>	<p>Оқушылар сергіп қалады.</p>	<p>Оқушылар сергіп қалады. «Бас бармақ»</p>
<p>Қорытындылау.</p>	<p>Ал, балалар бүгін сабақта не үйренгендеріңді тексеріп көрейін. Бәріміз тақтаға назар аударайық.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Өсімдіктің тірі ағза екенін қалай дәлелдеуге болады? 2. Табиғатта өсімдіктер қалай өседі? 3. Өсімдіктің тамырларының ұзын, қысқа болуының себебі не? 4. Өсімдіктің тамыры қандай қызмет атқарады? 5. Бөлме өсімдіктеріне қандай өсімдіктер жатады? 6. Олар адамға қандай пайда әкеледі? 7. Бөлме өсімдіктерінің жапырақтарын неге сүртеді? <p>Әңгімелеп айт</p>	<p>Бүгінгі сабақта не білгенін, үйренгенін, түсінгенін туралы бөліседі.</p>	<p>«От шашу»</p>

11 сабақ Сабақтың тақырыбы: Қызыл кітапқа енген өсімдіктер		Мұғалімнің аты-жөні: Күні:	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Қазақстан Республикасындағы «Қызыл кітапқа» енген өсімдіктер түрлерімен таныстырып, түсініктерін қалыптастыру, өсімдіктерді қорғау жолдарын ұсыну.		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Өсімдіктердің қамқорлыққа мұқтаж екенін түсінеді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Мұғалімнің көмегімен қамқорлыққа мұқтаж өсімдік туралы білді.</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Өсімдіктің қандай қамқорлыққа мұқтаж екеніне берілген тапсырмаларды өзбетінше орындайды.</p>		
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу.		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері
	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру. Ерекше қорғауды қажет ететін өсімдіктер Қазақстанның «Қызыл кітабына» енді.</p> 	Оқушылар қорапшадан өздеріне ұнайтын түске сай маркерлер алады. «Аялы алақан» әдісі	«Бас бармақ»
	<p>Білу және түсіну Қызыл кітапқа тіркелген өсімдіктер тізімі — Қазақстан өсімдіктер әлемінің асыл қазынасы - Қызыл кітапқа енгізілген өсімдіктер жайлы төменгі кесте ұсынылған. 140 түрдің таралуы, олардың қорғау мен мәдени түрде өсірілуі жайлы мәліметтер берілген.</p> 	Оқулық, мәтіндер.	Оқулық, мәтіндер.

	<p>Өткен ғасырдың 60 - шы жылдарында адамзат алдында өсімдіктер әлемінің қорғауға тікелей кірісу туралы мәселе туындады. Дүние жүзі көлемі және жекелеген мемлекеттер ішінде жануарлар мен өсімдіктерді қорғау туралы комиссиялар құрылып, сирек кездесетін және құрып бара жатқан түрлер тізімі жа 25 і.</p> <p>Қызыл кітап - бұл қауіп - қатер дабылы. Түрдің бұл кітапқа енгізілуі, оған ерекше көңіл бөлу керек екендігін білдіреді, көбіне арнайы қорғау шаралары қажет, әйтпесе түрдің мүлдем жоғалып кетуі мүмкін. Қазақстан үкіметі 1978 жылдың қаңтарында Қызыл кітапты құру туралы қаулы шығарды. Мүк, қына, санырауқұлақтарды қосқанда, құрамында 300 түрден аса өсімдіктер бар кітап, 1981 жылы академик Б.А.Быковтың жетекшілігімен жарық көрді.</p> <p>Өсімдіктер әлемін қорғау, шаруашылық мақсаты үшін кесілген ағаштардың орнына жас шыбықтар отырғызу, көшелер мен үйдің жанын көгалдандыру, ластанған ауаны, суды тазартып, одан әрі ластануды болдырмау сияқты жұмыстар жүргізіліп жатыр.</p>		
<p>Сергіту сәті 2 минут</p>	 <p>Қара жорға биін билеу</p>	<p>Оқушылар сергіп қалады.</p>	<p>Оқушылар сергіп қалады.</p>
<p>Қорытындылау.</p>	<p>Ал, балалар бүгін сабақта не үйренгендеріңді тексеріп көрейін. Бәріміз тақтаға назар аударайық.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Өсімдіктерді қорғау жөнінде өз ойыңды айт 2. Дәрілік өсімдіктер туралы не білесің? 3. Өсімдіктерді қорғау жөнінде өз ойыңды жазып, әңгіме дайында. 4. Өсімдіктердің Қызыл кітабы жөнінде не айтуға болады? 5. Біздің елімізде өсімдіктер қалай қорғалады? 6. Кейбір өсімдіктердің құрып кету себебін түсіндір. Әңгімелеп айт. 	<p>Бүгінгі сабақта не білгенін, үйренгенін, түсінгені туралы бөліседі.</p>	<p>«От шашу»</p>

12- сабақ. Нәтиже сабақ.

2-БӨЛІМ БОЙЫНША ЖИЫНТЫҚ БАҒАЛАУҒА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР «Өсімдіктер дүниесі» ортақ тақырыбы бойынша жиынтық бағалау БӨЛІМШЕ

1. Өсімдіктер тіршілік ететін орта.
2. Өсімдіктің адам өміріне пайдасы.
3. Қызыл кітапқа енген өсімдіктер.

ОҚУ МАҚСАТЫ

- Өсімдіктердің тіршілік ететін ортасын анықтау;
- Өсімдіктің адам өміріне пайдасы туралы білу;
- Өсімдіктерді қорғау керек екенін түсіну;

БАҒАЛАУ КРИТЕРИЙІ

Білім алушы

- Өсімдіктердің тіршілік ететін ортасын анықтайды;
- Өсімдіктің адам өміріне пайдасын біледі;
- Өсімдіктерді қорғау керек екенін түсінеді;

ОРЫНДАУ УАҚЫТЫ

20 мин

1-тапсырма. Мәтінге сүйене отырып, жауабын жаз.

Кез келген өсімдік белгілі бір ортада: суда немесе құрлықта тіршілік етеді. Өсімдіктер әртүрлі орта жағдайында қарай : ылғал сүйгіш, құрғақшылыққа төзімді, жылу сүйгіш, суыққа төзімді, жарық сүйгіш, көлеңкеге төзімді өсімдіктер болып бөлінеді.

Республикамыздың әрбір өңірінде сол ортаға бейімделген өсімдіктер өседі. Ең ыстық шөлді өлкелерінде күріш өседі.

Көп өсімдіктер топырақтың ылғалды болуын қажет етеді. Беде, бақбақ ылғалы жеткілікті топырақта өседі. Жантақ, сүттіген – құрғақшылыққа төзімді өсімдіктер. Адам қолынан өсіретін мақта, асқабақ, күріш, жүгері жылу сүйгіш өсімдіктер. Өзімізге жақсы таныс бидай, сұлы, арпа сияқты өсімдіктер суыққа төзімді болады.

1. Шөлді өлкеде өседі _____
2. Жылу сүйгіш өсімдіктер: _____
3. Суыққа төзімді өсімдіктер: _____

2-тапсырма. Өсімдіктің адам өміріне пайдасы туралы жаз.

1. _____

2. _____

3-тапсырма.

- 1) «Өсімдікті қорғаймын» тақырыбына 4 жолды өлең құрастыру

_____

_____

_____

2) Өсімдікті қорғау жөнінде өз ойыңды жаз.

27

Грейг қызғалдағы

Көктемдік жанаргүл

Сібір қандығы

Ақ тұңғиық

Бағалау критерийі	Тапсырма №	Дескриптор	Балл
		Білім алушы	
Өсімдіктер тіршілік ететін ортасын анықтайды;	1	Мәтінге сүйене отырып, жауабын жазады	
		1-мысал	1
		2- мысал	1
Өсімдіктің адам өміріне пайдасы туралы жазады;	2	3- мысал	1
		Өсімдіктің адам өміріне пайдасы туралы жазады	
		1-мысал	1
Өсімдіктерді қорғау ке рекенін түсінеді	3	2-мысал	1
		Өлеңді құрастырады	1
		Өлеңді жүйелі құрастырады	1
		Өсімдікті қорғау жөнінде өз ойын жеткізеді	1
Барлығы			8

28

13- сабақ.		Мұғалімнің аты-жөні: Күні:
Сабақтың тақырыбы: Жануарлардың мекендеу ортасы		
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:

Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Жануарлардың мекендеу ортасын анықтап, жойылу шегінде тұрған жануарлар бар екенін түсіндіру.		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқулықта берілген және қосымша тапсырмаларды орындайды. Жазба жұмыс жасайды. Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Топтық жұмысты бірлесе орындайды. Өз бетінше жұмыс жасайды. Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Оқулықтан тыс берілген қосымша тапсырмаларды орындайды, тақырып бойынша қосымша мәліметтер мен дәлелдер келтіре алады.</p>		
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері
Басы	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру.</p> <p>Жануарлардың көптүрлілігі мен тіршілік ету жағдайларын бақылап, зерделеуге болады.</p> 	Психологиялық ахуалға берілген тақпақтарды дауыстап айтып, тілді жаттықтыру және жаңа сабаққа назар аудару. Оқушылар сұраққа жауап береді, жұмысты берілген түріне қарай орындайды.	 <p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>
Ортасы	<p>Білу және түсіну</p> <p>Өсімдіктер сияқты жануарлар да алуан түрлі ортада – суда, құрлықта, топырақ арасында тіршілік етеді. Қай орта болсын ондағы өлі, тірі табиғаттың жағдайлары әр түрлі. Жануарлар өз тіршілігіне қолайлы жағдайлары бар жерлерді мекендейді.</p> <p>Мысалы, <i>камбала</i> деген балық (су оның тіршілік ортасы) теңізде тіршілік етеді. Сонда камбаланың тіршілік ортасы – суқойма; мекен ортасы – су түбі. Ол өзіне қажетті қоректі теңіз түбінен ғана табады, сондықтан су түбінен көтерілмейді.</p>	<p>Оқулық, мәтін-дер.</p> <p>Формативті бағалау</p> <p>ҚБ: Бас бармақ арқылы бір-бірін бағалау.</p>	 <p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>

<p>Сергіту сәті 2 минут</p>	<p>Сол сияқты тиін – құрлық жануары. Оның ішінде орманда тіршілік етеді. Бірақ сол орманда өсетін қарағай, шырша сияқты өзіне қоректі табатын ағаштарда ғана жүреді; тістері жаңғақты жарып жеуге, аяқтары ағаш діңінде, бұтақтарда жүруге бейімделген.</p> <p>Жануарлар экологиясы – экологияның бір саласы. Бұл салада тіршілік ету заңдылықтары анықталып, жануарлардың қоршаған ортаға бейімделуі зерттеледі.</p> <p>1996 жылы Қазақстанда жойылып кету қаупіндегі жануарлар тіркелген Қызыл кітап шықты.</p> <p>Қоршаған ортада болып жатқан 29 кторлар жануарлар тіршілігін өзгертіп, тіпті кейбір түрлерінің жойылып кетуіне әкелді. Қоршаған ортаға адамның тигізген іс-әрекетінің нәтижесінде, сондай-ақ технологиялық қалдықтар мен радиоактивтік заттардың, әртүрлі табиғатта болып жатқан апаттардың әсерінен ауа құрамының бұзылуы, топырақтың ластануы – жануарлар әлемі мен өсімдіктер дүниесіне елеулі өзгерістер әкелді. Мысалы, 20-ғасырдың 50-жылдарынан бастап, Арал теңізінің тартылуына байланысты бағалы балықтар (сазан, қаяз, ақмарқа, т.б) құрып кетті. Омыртқалы жауарлардың 125 түрі және омыртқасыз жауарлардың 105 түрі Қазақстанның “Қызыл кітабына” енгізілген. Осыған орай, жануарлар экологиясы – қазіргі заманның өзекті мәселелерінің бірі. Жануарлар да барлық тірі организмдер сияқты табиғаттың бір бөлігі. Сол үшін де оларды қорғау керек. Табиғаттағы барлық организмдер бір-бірімен тығыз байланыста тіршілік етеді</p> <p>Тәжірибе жасау. Дәптермен жұмыс.</p>	<p>Оқулықтағы қосымша тапсырмалар.</p>	<p><u>ҚБ:</u> <u>Бағдар шам көздері арқылы бір-бірін бағалау</u></p>
<p>Қорытындылау.</p>	<p>Ал, балалар бүгін сабақта не үйренгендеріңді тексеріп көрейін. Бәріміз тақтаға назар аударайық.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Жануарлардың табиғаттағы және адам өміріндегі рөлі туралы өмірінден білетіндеріңді еске түсіріп, әңгімеле. 2. Не себепті кей жануарларды санитарлар деп атайды? 3. Қандай жануарларды адам досы санайды? Неге? 4. Сен қалай ойлайсың, Қызыл кітапты не үшін ойлап шығарған? 5. «Құрып кету қаупі бар» деген сөздің мағынасын түсіндір. 6. Жер бетіндегі өсімдіктер мен жануарларды сақтау үшін сен қандай істі атқарғанды жөн санар едің? Әңгімелеп айт. 	<p>Бүгінгі сабақта не білгенін, үйренгенін, түсінгені туралы бөліседі.</p>	<p>«Отпашу»</p>
<p>Кері байланыс</p>	<p>Рефлексия (жеке, жұпта, топта, ұжымда) Оқушыларға «Ашық микрофон» кері байланыс парағы таратылады. Оқушылар өздері белгілейді.</p>	<p>Сабақтан алған әсерлерін</p>	<p>«Ашық микрофон»</p>

	 <p style="text-align: center;">Рефлексия “Ашық микрофон” әдісі</p> <p>Сабақтан қандай әсер алдыңдар? Сабақта өзіңе не ұнады?</p>	стикерге жазып, суретін жібереді.	
--	--	-----------------------------------	--

14- сабақ Сабақтың тақырыбы: Табиғаттағы құстар қоғамы		Мұғалімнің аты-жөні: Күні:	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Оқушыларды табиғаттағы құстар әлемінің алуан түрлілігімен және табиғаттағы құстар қорымен таныстыру.		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқушылар табиғат көркі құстар туралы, олардың түрлері мен күзгі тіршілігі жайлы, құстардың пайдасы туралы оқып біледі.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Тапсырмаларды орындау арқылы, жаңа тақырып бойынша дәлелдейді, қорытынды жасайды</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Табиғатты бақылау, құстарды қорғау, оларға қамқорлақ жасауға баулу.</p>		
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері
	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру. Білу және түсіну Қоршаған ортаға пайдасын әкеледі.</p> 		ҚБ: Бас бармақ арқылы бір-бірін бағалау.
	<p>Құстардың экологияға пайдасы зор. Олар өсімдіктерді, ағаштарды зиянды жәндіктерден тазартады. Бау-бақшаларды, егінді қорғап, қоршаған ортаға пайдасын әкеледі.</p> <p>Жер шарын құстарсыз елестету мүмкін емес. Ормандар, далалар үнсіз қалады. Зиянды жәндіктер мен кеміргіш қаптап, бақтар мен бақшаларды қаңыратып тастайды. Құрттар, қабық қоныздар ормандарды кеміріп тастайды. Орман жемістерінің тұқымдарын тарататын ештеңе қалмайды. Біздің көгімізде құстар сайрап жүрсе, жердегі адамдар тыныш, бейбіт өмір сүре алады.</p>	Оқулық, мәтіндер. Оқушылар сұраққа жауап береді, жұмысты берілген түріне қарай орындайды.	Формат ив ті бағалау
Сергіту сәті 2 минут	Құстарға біз ұқсайық, Қане, қанат жазайық. Ұшып-ұшып алайық. Орнымызға қонайық. Құстар жайлы 25 қызықты мәлімет Дәптермен жұмыс.	Оқушылар сергіп қалады.	«От шашу»
Қорытынды	Ал, балалар бүгін сабақта не үйренгендеріңді тексеріп көрейін. Бәріміз тақтаға назар аударайық. 1. Құстардың басқа жануарлардан басты ерекшелігі неде?	Бүгінгі сабақта не білгенін,	«От шашу»

ау.	2.Құстар табиғатта қандай рөл атқарады? 3.Неліктен біз құстарды «қанатты достарымыз» дейміз? Экологияға құстардың қандай пайдасы бар?	үйренгенін, түсінгені туралы бөліседі.	
-----	---	--	--

15 сабақ. Сабақтың тақырыбы: Су жануарларының адам өміріне маңызы	Мұғалімнің аты-жөні: Күні:	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны: 0
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Оқушыларды өсімдіктер әлемінің алуан түрлілігімен таныстыру	
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқушы су жануарлары туралы іздене отырып, жаңа деректермен танысады.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Түрлі ақпараттарды жинақтай отырып, су жануарларының түрлері мен тіршілігі туралы түсінік қалыптастырады.</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Өмірдегі маңызын айқындайды. Тапсырмаларды орындайды.</p>	
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.	
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу	
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану	
Сабақтың жоспары		
Жоспарланған уақыт	Сабақ барысы :	Бағалау түрлері
	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру. Білу және түсіну Суда тіршілік ететіндерді (балықтар) адамдар, жануарлар қорек етеді.</p> 	Оқулық, мәтіндер.
	<p>Балықтар желбезектері арқылы тыныс алады. Олар суда еріген оттегін пайдаланады. Ал балық- кит жер бетіндегі жануарлар сияқты өкпесімен тыныс алады. Кит су астында ұзақ бола алады. Тыныс алу кезінде ол су бетіне шығып ауа жұтады. Жүзу жағынан олар өзге жануарлардан асып түседі. Балықтар өкпе арқылы емес, желбезек арқылы тыныс алады. Желбезек арқылы балықтар суда араласқан оттегі түседі.</p> <p>Су астында мекендейтін 20 мыңнан астам тіршілік иесі бар. Олар бір-бірінен пішіні, көлемі және түр-түсі жағынан ерекшеленеді. Су жануарларында өздеріне тән, су астында тіршілік етуге ыңғайлы жаратылған дене мүшелері болады. Балықтар желбезек деген қатпарлы мүшесі арқылы тыныс алады. Су жануарлары суы мол табиғи ортада өмір сүреді.</p>	

	<p>Балықтар дүние жүзінің кез келген су қоймасында (мұхит, теңіз, көл, өзен) тіршілік етеді.</p> <p>Ауаға қарағанда суда қозғалу біршама ауырлау. Сондықтанда балықтардың денесі ұзын, сүйір болып келеді және сусымалы қабыршақтан тұрады. Балықтар құйрығы арқылы алға қозғалады. Жүзбе қанаттарымен тепе-теңдікті сақтап бағытын анықтай алады.</p> <p>Балық – адам мен жануарлардың ең негізгі азығының бірі. Балық еті мен уылдырығы – аса пай азық (тағам). Балықтарды су қоймаларында қолдан көбейтед 32</p>	
Сергіту сәті 2 минут	<p>Балық қайда жүзеді екен? Жұмбақ шешу. Сылдыр-сылдыр етеді, Аяғы жоқ, қолы жоқ, Жылғалардан өтеді. (Су) Судың дауысын тыңдату. Су дегеніміз не? Судың пайдасы мен зияны Су бізге не үшін қажет? Дәптермен жұмыс.</p>	Оқушылар сергіп қалады.
Қорытынды:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Су астындағы жануарлар қалай тыныс алады? 2. Тасбақа туралы не білесің? Ойлан? 3. Су қоймаларын қорғаудың маңызы қандай? 4. Балық қорын сақтап, жойылып бара жатқан балық түрлерін қорғау шаралары туралы әңгімеле. 	«От шашу» арқылы бағалау
Кері байланыс	<p>Рефлексия (жеке, жұпта, топта, ұжымда) Оқушыларға «Ашық микрофон» кері байланыс парағы таратылады. Оқушылар өздері белгілейді.</p>	Сабақта н алған әсерлері н стикерге жазып, суретін жібереді .

16- сабақ. Сабақтың тақырыбы: Жануарлар экологиясы	Мұғалімнің аты-жөні: Күні:
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны: _____ Қатыспаған оқушылар саны: _____
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Оқушыларды жануар әлемінің алуан түрлілігімен таныстыру және экологиясы
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқушылардың жануарлар жөнінде алған түсініктерін , табиғатқа және адамға келтіретін пайдасын ескере отырып жануарлар әлемін қорғау бүкіл адамзаттың парызы екенін түсінеді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Жануарлар , олардың тіршілігі мекен ортасы пайдасы туралы біледі.</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады:</p>

	Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сурақтарға жауап бере алады		
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері
<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру. Білу және түсіну</p> 		Тілді жаттықтыру және жаңа сабаққа назар аудару.	 ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.
	<p>Жануарлар экологиясы – экологияның бір саласы. Бұл салада жауарлардың тіршілік ету заңдылықтарын анықтап, жауарлардың қоршаған ортаға бейімделуі зерттеледі. Қоршаған ортада болып жатқан факторлар – жануарлар тіршілігін өзгертіп, тіпті кейбір түрлерінің жойылып кетуіне әкеледі. Қоршаған ортаға адамның тигізген іс-әрекетінің нәтижесінде, сондай-ақ технологиялық қалдықтар мен әр түрлі табиғатта болып жатқан апаттардың әсерінен ауа, топырақтың ластануы – жауарлар әлемі мен өсімдіктер дүниесіне елеулі өзгерістер әкеледі. Мысалы, 20 ғасырдың 50-жылдарындағы Қазақстандағы тың және тыңайған жерлерді игеру нәтижесінде сол аймақта тіршілік ететін омыртқасыз жауарлардың 70% -ы жойылып кетті. 20 ғасырдың 60-жылдарынан бастап, Арал теңізінің тартылуына байланысты бағалы балықтар (сазан, қаяз, ақмарқа, т.б.) құрып кетті. 1999 – 2000 ж. Каспий теңізінде өндіріс қалдықтарының төгілуі Каспий итбалығының жаппай қырылуына әкелді.</p> <p style="text-align: center;">Топтық жұмыс</p> <p>Дәптермен жұмыс. Жануарларды қорғау ережелері</p> <ul style="list-style-type: none"> • Орманда кездесетін құмырсқаны 34 лін бұзбау. • Құстардың ұясын бұзбау керек. • Көктемде ұшып келетін құстарға қамқорлық жасау. • Қыста қыстап қалатын құстарға азық дайындау. 	Оқулық, мәтіндер.	 ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау. «От шашу» арқылы бағалау
Сергіту сәті 2 минут	Ауада қолмен, аяқпен, иықпен, мұрынмен сандар жазу		Оқушылар сергіп қалады.
Кері байланыс	«Рефлексия» кері байланыс.		«Рефлексия»
		Сабақтан алған әсерлерін	

	<p style="text-align: center;">Рефлексия</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>Сабақ көңілсіз өтті, шаршадым!</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>Сабақ қызықты өтті, барлығын түсіндім!</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>Сабақта еш нәрсе түсінбеді қоңырауды асыға күттім!</p> </div> </div>	<p>стикерге жазып, суретін жібереді.</p>	
--	--	--	--

Қорытынды

1. "Жануарлар экологиясы" дегенді қалай түсінесің?
2. Жануарлардың табиғаттағы өзара байланыс түрлері туралы не білесің?
3. Жануарларды қорғау үшін қандай ережелері ұсынар едің?

17- сабақ. Нәтиже сабақ.

3-БӨЛІМ БОЙЫНША ЖИЫНТЫҚ Б. 35 ІАУҒА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР

«Жануарлар тіршілігі» ортақ тақырыбы бойынша жиынтық бағалау БӨЛІМШЕ

1. Жануарлардың мекендеу ортасы;
2. Табиғаттағы құстар қоры;
3. Су жануарларының адам өміріне маңызы;

4. Жануарлар экологиясы;

ОҚУ МАҚСАТЫ

- Жануарлардың мекендеу ортасын анықтау;
- Табиғаттағы құстар қоры туралы білу;
- Су жануарларының адам өміріне маңызын білу;

- Жануарлар әлемін қорғау керек екенін түсіну;

БАҒАЛАУ КРИТЕРИЙІ

Білім алушы

- Жануарлардың мекендеу ортасын анықтайды;
- Табиғаттағы құстар қоры туралы біледі;
- Су жануарларының адам өміріне маңызын біледі;
- Жануарлар әлемін қорғау керек екенін түсінеді.

ОРЫНДАУ УАҚЫТЫ

20 мин

1-тапсырма.

Мына суреттегі жануарлардың қайсысы қайда мекендейді? Сәйкестендір.

Жер ғаламшарында тірі ағзалар, олардың ішінде жануарлар үш түрлі ортада тіршілік етеді. Сулы ортада, мысалы, балықтар, киттер, т. б.; құрлық- ауада – өрмекшілер, бунақденелілер, құстар, аңдар; топырақта – құрттардың кейбір түрлері (шұбалшындар), кейбір аңдар (мысалы, көртышқан) тіршілік етеді.

Өз тіршілігінде бір ортаға ғана емес, екі түрлі ортада тіршілік ететін жануарлар да бар. Мысалы, безгек масасы, бақалар – суда да, құрлықта да; ал дала тышқандары топырақта да, жер үсті – ауа ортасында да тіршілік етеді.

Топырақта

Сулы орта

Құрғақ-ауады

2-тапсырма. Табиғаттағы құстар қоры туралы жаз.

3-тапсырма. Жануарлар әлемін қорғау туралы ой бөлісіп жаз.

4-тапсырма. Су астындағы жануарларының адам өміріне маңызын жаз.

1. _____
2. _____
3. _____

Бағалау критерийі	Тапсырма №	Дескриптор	Балл
		Білім алушы	
Жануарлардың мекенін анықтайды.	1	жануарлардың қай ортада тіршілік ететін біліп сәйкестендіреді	
		балықты тіршілік ортасына сәйкестендіреді	1
		өрмекшіні тіршілік ортасына сәйкестендіреді	1
		дельфинді тіршілік ортасына сәйкестендіреді	1
		бақаны тіршілік ортасына сәйкестендіреді	1
		көртгешқанды тіршілік ортасына сәйкестендіреді	1
Табиғаттағы құстар қоры туралы біледі	2	Табиғаттағы құстар қоры туралы атай алады	3
Жануарлар әлемін қорғау туралы укерекенін түсінеді	3	Жануарлар әлемін қорғау туралы ой бөліседі	3
Су астындағы жануарларының адам өміріне маңызын әңгімелеп жазады.	4	жүйелі жазады;	1
		тілдік нормаларды сақтайды	1
Барлығы			14

18- сабақ. Сабақтың тақырыбы: Адам мен табиғат арасындағы байланыс		Мұғалімнің аты-жөні: Күні:
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Адам мен табиғат арасындағы байланысты анықтау.	
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы 37 наны орындай алады: Адам мен табиғаттың үйлесімділігі, табиғаттың _____ ым құдіреті, оның адам тіршілігіне әсер - ықпалы туралы ұғымдарын кеңейтеді</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Табиғат құндылығы туралы түсініктерін кеңейтеді</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Табиғат құбылыстарын дұрыс пайымдай алады</p>	
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.	
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу	
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану	

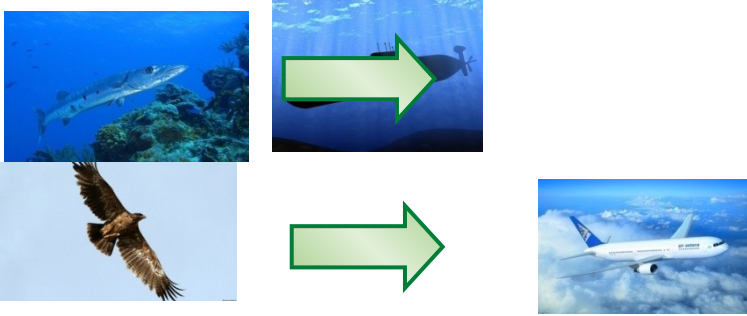

Сабақтың жоспары

Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері
	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру. Білу және түсіну Кез-келген адам ақыл-оймен ізденіп дүниені таниды.</p> 	<p>Психологиялық жаттығуларды орындау арқылы жаңа сабаққа назар аудару.</p>	<p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>
	<p>Адам – табиғаттың ажырамас бөлігі. Сондықтан халқымызда «Жер-Ана» деген егіз ұғым қалыптасқан. Сондықтан орман-тоғайларды сақтап, қоршаған ортаның, өзен мен көлдердің ластанбауына ерекше мән берген.</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Су ішкен құдығыңа түкірме» • «Бұлақ көрсең көзін аш» <p>деп, жас ұрпақтың бойына табиғатты қорғаудың тәрбиесін сіңірген.</p> <p>Қазақ халқының асыл мұраларының бірі – табиғатқа деген аса бір сүйіспеншілігі мен адамгершілік қасиеті болады. Халық ұғымында табиғат деген қасиетті 38 туған жер, өскен ел, атамекен, аяулы өлке, ауылым деген ұғым бойыңа нәр беріп, жүрегіңді шымырлататын аса қымбат сөздермен тепе-тең. Табиғат пен адам қатар ұғым. Адамсыз табиғат, табиғатсыз адам өмір сүруі мүмкін емес. Табиғат – тіршіліктің құт-берекесі. Табиғатты қорғау міндетіміз.</p> <p>Табиғат біздің асыраушымыз, байлығымыз, күнделікті тынығатын сарайымыз. Адам табиғаттан қажетін алып, өз пайдасына жаратады. Табиғаттағы жануарлардың мүйізінен немесе өсімдіктің тамырынан халық емшілері дәрі-дәрмектер жасаған, және де адам ағзасына дәрінің септігін тиерін анықтаған.</p> <p>Табиғат – сөз жетпес сұлулық, баға жетпес қазына, көз тоймайтын әсемдік, айтып жеткізе алмайтын қыры мен сыры мол құбылыс болғанымен қазір сол табиғат нашарлап, ластануда соның салдарынан адам өміріне өте қауіпті жағдай тудыруды. Біз табиғаттағы әрбір жайқалып тұрған гүлге, мәуелеп тұрған ағашқа қамқорлық танытуымыз қажет. «Бір тал кессең, он тал ек» демекші, айналамызда табиғаттан лас иісті, ауру тудырушы бактерияларды жоюшы тал, жасыл желек.</p>	<p>Оқушылар сұраққа жауап береді, жұмысты берілген түріне қарай орындайды.</p> <p>Оқулық, мәтіндер.</p>	<p>Формативті бағалау.</p>

Сергіт у сәті 2 минут	Балалар сұраққа жауап береді. Бір жауаптан айтып (адам, күн, су, ауа, топырақ, өсімдік, жануарлар, жәндіктер т.б), дәлелдеп, шеңберге тұрады. Соңында бәрі қол ұстасып, қолдарын жоғары көтереді. «Табиғатта бәрі бір -бірімен байланысты» деген қорытындыға келеді. Дәптермен жұмыс.	Жұмыс дәптеріндегі жазылым тапсырмаларын орындау	Оқушылар сергіп қалады. «От шашу» арқылы бағалау
Қорытынды	1. Адам арқылы бір-бірімен еңбек арқылы байланысатынын дәлелде. 2. Ғарышкер, диқан еңбектері қандай мамандық иелеріне қажет? 3. Адам табиғатты бақылап, зерделеп, өз қажетіне жаратуы жайлы не білесің? 4. «Адамды адам еткен-еңбек» деген мақалдың мазмұнын қалай түсінесің?	Оқулықтағы қосымша тапсырмалар.	«От шашу» арқылы бағалау

19-сабақ.		Мұғалімнің аты-жөні:	
Сабақтың тақырыбы: Табиғаттың тылсым күші		Күні:	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны: 39	Қатыспаған оқушылар саны:	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Табиғаттың тылсым күші және табиғат құбылыстары туралы білу.		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Табиғат сырын ұғуға, бір-бірімен жақсы қарым – қатынаста бірлесіп жұмыс жасай білуге үйренеді..</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Оқушылар табиғаттың сырлары, құбылыстары туралы білімдерін кеңейтеді .</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сурақтарға жауап бере алады</p>		
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері

<p>Басы</p>	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру. Білу және түсіну Табиғат-тіршілік көзі.</p> 	<p>Психологиялық ахуалға берілген тақпақтарды дауыстап айтып, тілді жаттықтыру және жаңа сабаққа назар аудару.</p>	 <p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>
<p>Ортасы</p>	<p>Табиғаттағы барлық нәрсе өзара тығыз байланысты. Адам да табиғаттың бір бөлшегі. Табиғаттың бірінде болып жатқан өзгеріс міндетті түрде екінші жерге әсерін тигізеді. Сондықтан да табиғаттың бір бөлшегін жою өзіне зиян келтіреді, сол арқылы адам баласының күн көрісіне залалын тигізеді. Табиғат сырын терең білмей оған қалай болса солай шабуыл жасау үлкен апатқа әкеп соқтырады. Табиғат – халық қазынасы. Адам мен табиғат егіз. Табиғат пен адам егіз әлем ретінде бірін - бірі күтуге, аялауға міндетті. Адам – табиғат перзенті. Адам ауасыз, сусыз өмір сүре алмайды дейтін болсақ, сол ауа мен судың өзі жан - жануарлар, адамзатқа табиғаттың тарту еткен ғажайып сыйы.</p> <p>Табиғатта түрлі құбылыстар бар. Олар жыл мезгілдеріне сай өзгеріп отырады.</p> <p>Қар - атмосферадан түсетін әр түрлі пішінді ұлпа мұз кристалдары түріндегі жауын - шашын. Ол қыс мезгілінде жапалақтап жауып, әдемі көрініс береді.</p> <p>Адам өзіне қажетті заттарды, техниканы жасауды табиғаттан үйренді. Яғни көп нәрсені табиғатты бақылау арқылы білген. Жаңбыр жауғанына қарап, егістікті қолдан жауындатып суаруды ойлап тапты. Адам і 40 ң ұшу ерекшелігін зерттеп, оны ұшақ жасауға пайдаланды. Балықтарды зерттеп, сүнгүір қайық жасады. Міне, осы сияқты адамның табиғаттан үйренгені көп. Сондықтан адам табиғатты аялап, қорғауы керек.</p>	<p>Оқулық, мәтіндер.</p>	 <p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>
<p>Сергіту сәті 2 минут</p>	<p>«Тас пен құм сыры» жайлы. Балалар, тасты білісіндер ме? Тас өзі қатты, өзі ауыр. (көрсету.) Ал құмды ұстасандар, сусылдап тұрады, жеңіл, оның пайдасы көп. Құмның бірнеше түрі бар, Олар: қара топырақ, тыңайтқыш, оған өсімдік өсіреді, тағы бір түрі саз балшық, одан адамдар керекті кесе, құмыры, ыдыстар жасайды.</p> <p>Дәптермен жұмыс.</p>	<p>Оқушылар сергіп қалады.</p>	<p>«От шашу» арқылы бағалау</p>
<p>Қорытынды</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Айналадағы дүние денелерін қалай танып білуге болады, несімен таңқалдырған? 2. Техникалардың қайсысы қандай жануарлардың іс-әрекетінен туындағанын әңгімелеп айт. 3. Табиғат заттарына ұқсас адам қолымен жасалған қандай заттарды білесің? 4. Тірі және өлі денелер арасында қандай айырмашылықтар бар? 	<p>«Ашық микро фон»</p>	<p>ҚБ: Бағдаршам көздері арқылы бір-бірін бағалау</p>

	<p>5.Адам қандай табиғат құбылыстарын өз қажеттіліктеріне пайдалана біледі?</p> <p>6.Табиғаттың қандай тылсым күштері бар?</p> <p>7.Табиғаттың тылсым күштерін адам пайдасына асыруға болады ма? Өз жобанды жасап, ұсынып көр.</p>		
--	--	--	--

<p>20- сабақ. Сабақтың тақырыбы: Табиғатты ғылыми т 41 дан тану әдістері</p>		<p>Мұғалімнің аты-жөні: Күні:</p>	
<p>Сынып: 3</p>	<p>Қатысқан оқушылар саны:</p>	<p>Қатыспаған оқушылар саны:</p>	
<p>Сабақ негізделген оқу мақсаттары</p>	<p>Оқушыларға табиғатты ғылыми тұрғыдан тану әдістерімен таныса келе сараптама жасауға баулу.</p>		
<p>Сабақ нәтижесі: .</p>	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Табиғат сырын ұғуға, бір-бірімен жақсы қарым – қатынаста бірлесіп жұмыс жасай білуге үйренеді. Мәтінмен жұмыс істеп дағдыланып, оқығанынан қорытынды шығарып, материал мазмұнын талдай біледі</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Оқушылар табиғаттың пайдасы, зиянды жағы туралы білімдерін кеңейтеді .</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сурақтарға жауап бере алады.</p>		
<p>Бағалау критерийі</p>	<p>Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.</p>		
<p>Әдіс-тәсілдер</p>	<p>Сұрақ-жауап, әңгімелеу, бақылау.</p>		
<p>Пәнаралық байланыс</p>	<p>Дүниетану, жаратылыстану</p>		
<p>Сабақтың жоспары</p>			

Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері
Басы	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру. Білу және түсіну. Ежелгі кездердің өзінде-ақ адамдар табиғаттың белгілі бір маусымдарға байланысты өзгертіндігін байқаған. Табиғатты оқып үйренудің бірнеше әдістері бар.</p> <p>Біріншісі – бақылау. Адамдар бақылау жүргізудің нәтижесінде ауыл шаруашылық жұмыстарының мезгілін анықтап, оларды арнайы аспап құралдары арқылы іске асырып отырған.</p> <p>Екінші әдісі тәжірибе жасау әдісі. Бұл әдісті зертханада жасайды. Адам тәжірибе жасай отырып, табиғаттың құбылыстарын қолдан жасай да алады. Мысалы: қыздыру, суыту, т.б.</p> <p>Үшінші әдіске өлшеу жатады. Өлшеу арқылы адамдар көптеген денелердің көлемін, ауданын, арақашықтығын анықтайды. Жердің ауданы, күннен және айдан ара қашықтығы, таудың биіктігі, теңіздердің, мұхиттардың тереңдігі туралы т.б. білген.</p> <p>Осылай адамдар табиғатты бақылау тәжірибе жасау, өлшеу арқылы үйренген. Осы әдістердің барлығы адамдардың табиғатты танып білуіне әсерін тигізді. Табиғат туралы білім арнайы зерттеу әдістерін қолдану арқылы жинақталады.</p> <p>Есінде сақта! Табиғатты зерттеу әдістерінің ішінен кең тараған үш ғылыми әдісті атап айтуға болады. Олар: <i>бақылау, эксперимент және теориялық зерттеу</i> әдістері.</p> 	<p>Тілді жаттықтыру және жаңа сабаққа назар аудару.</p> <p>Оқулық, мәтіндер.</p>	 <p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>
	<p>Диалогтық әдісті пайдалана отырып, мәтінді талдап, жұптық, топтық талқыға салу. Ғылым — табиғат (материалдық) дүниесі мен қоғамның заңдары туралы білім жүйесі ретінде керініс береді. Ғылым біртұтас бола тұра жеке ғылымдар деп аталатын бірқатар білім салаларына жіктеледі. Олай бөліну бізді қоршаған дүниенің көптүрлілігінен болады, сондықтан ғылымның жеке саласы көпқырлы қызметтің белгілі бір жақтарыш зерттейді. Соған орай, табиғат туралы ғылымдар — жаратылыстану, қоғам туралы — қоғамтану (әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар); таным мен ойлау туралы — логика, геносеология, диалектика болып бөлінеді.</p> <p>Техникалық ғылымдар жеке бір саланы құрайды. Математика — өзі бір арнайы ғылым. Ғылым салаларының өздері жеке ғылымдарға бөлінеді.</p> <p>Жаратылыстану ғылымдарының құрамына — механика, физика, химия, биология; қоғамтану ғылымдарына — тарих, экономикалық ғылымдар, құқықтану, психология жатады. Аталған жеке ғылымдардың</p>	<p>Берілген сұраққа жауап беріп, тапсырмаларды талапқа сай орындайды.</p> <p>Белсенді оқу тапсырмалары (топта, ұжымда)</p>	 <p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>

	<p>әрқайсысы бірқатар ғылыми пәндерді құрайды.</p> <p>Жаратылыстану ғылымдары — табиғатты зерттеумен айналысатын ғылымдардың жиынтық атауы; табиғат құбылыстары мен олардың дамуының жалпы заңдарын танумен шұғылданатын ғылымдар жүйесі. <u>Еуропада</u> қайта өрлеу кезеңінде (15 ғ-дың 2-жартысы) табиғатты жете зерттеуге байланысты қалыптасты. Кейін, 18 ғ-да Жаратылыстану ғылымдары бірыңғай жүйеге келтірілді. Жаратылыстану ауқымы түрлі табиғат нысандарын (<u>ғарыштық жүйеден</u> бастап <u>микродүниеге дейін</u>), дүниенің жалпы қасиеті мен құрылымын, тірі табиғатты, біздің планетамыздан тыс жатқан нысандарды, сондай-ақ, Жерді қамтиды. Жаратылыстану ғылымдары біріншіден, ғылыми дәлдігімен және жүйелілігімен, екіншіден, табиғат қорларын пайдалану құралы ретіндегі өзінің практикалық мәнімен ерекшеленеді.</p>		
<p>Сергіт у сәті 2 минут.</p> <p>2.</p>	<p>Ойын « дауыстап, қимылмен сал »</p> <p>Балалар музыкаға билейді, музыка тоқтаған кезде бір нәрсенің суретін көрсету. Бала көрген затын қимылмен дауыстап салу.</p> <p>Ара. 3-3-3- ұшу (қолын екі жаққа қағып бір -бірінің артынан жүру)</p> <p>Ұшақ . Р-Р-Рпоезд . ш-ш-ш</p> <p>Дәптермен жұмыс.</p>	Оқушылар сергіп қалады.	«От пашу» арқылы бағалау
<p>Қорытынды</p>	<p>1.Мектеп айналасында өсетін ағаштар мен бұталарды анықта. Олардың көрінісін, жекелеген бұтақтарын ірі етіп суретке түсір.</p> <p>2. Ағаш пен бұталардың санын анықта (түрі бойынша). Қандай түрі көбірек?</p> <p>3. Мектеп айналасында шөптесін өсімдік түрлерін анықта. Олардың жалпы көрінісін анық көрінетіндей ірі етіп суретке түсір немесе суретін сал.</p>	«Ашық микро фон»	ҚБ: Бағдаршам көздері арқылы бір-бірін бағалау

<p>21- сабақ.</p> <p>Сабақтың тақырыбы: өндірістік, ауыл шаруашылығының қалдықтары және тұрмыстық қоқыстар 43</p>		<p>Мұғалімнің аты-жөні:</p> <p>Күні:</p>	
<p>СЫНЫП: 3</p>	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:	
<p>Сабақ негізделген оқу мақсаттары</p>	Оқушыларды өндірістік және ауыл шаруашылығының қалдықтары мен тұрмыстық қоқыстардың экологиялық әсері туралы түсінік беру, қоқыстың түрлері және оны жоюдың жолдарымен таныстыру.		
<p>Сабақ нәтижесі:</p>	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Далаға тасталған тұрмыстық қалдық заттардан түрлі бұйымдар жасауға болатындығын үйренеді..</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Оқушылар табиғаттың пайдасы, зиянды жағы туралы білімдерін кеңейтеді .</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сурақтарға жауап бере алады</p>		
<p>Бағалау критерийі</p>	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
<p>Әдіс-тәсілдер</p>	Сұрақ-жауап, әңгімелеу		
<p>Пәнаралық байланыс</p>	Дүниетану, жаратылыстану		
<p>Сабақтың жоспары</p>			
<p>Жоспарланған уақыт</p>	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері

Басы	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру. Білу және түсіну.</p> 	Тілді жаттықтыру және жаңа сабаққа назар аудару.	 ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.
Ортасы	<p>Шыққан көздеріне байланысты өндірістегі қалдықтар екі топқа бөлінеді – өндіріс қалдықтарынан және тұтыну қалдықтарынан тұрады. Қоқыс – өнімнің қалдығы немесе белгілі бір шикізаттың жарамсыз түрі. Әр қалдықтың өзінің түзілуіне байланысты <i>өнеркәсіптік, ауылшаруашылық және тұрмыстық</i> деп 3 топқа бөліп қарастыруға болады.</p> <p><i>Өнеркәсіптік қалдықтар:</i> мата түрлері, қара немесе түсті металлдар сынығы, шыны, полимерлі қалдықтар, өңделген майлар, автодөңгелектер, органикалық заттар және т.б. 500-ге жуық түрі.</p> <p><i>Ауылшаруашылық қалдықтар</i> өсімдіктер қалдықтарынан түзілген, нәтижесінде ауылшаруашылық өнімдерді сақтау немесе олардың қайта өңделуі.</p> <p><i>Тұрмыстық қалдықтар</i> – күнделікті адам өміріндегі қолданыстан шыққан тұрмыстық қалдықтар мен тастанды заттардың жиынтығы. Тұрмыстық қалдықтың екінші өмірі? Яғни, табиғи заттарды тастамауға, керісінше олардан пайдалы заттар жасауға, қоршаған ортаны ластамауға, табиғатты, экологияны аялап күтуді үйрену. Көбіне тұрғындар табиғат аяқ демалады. Сол кезде қандай ережелерді сақ 44 керек. Қалай ойлайсың? Сары, Жасыл, Люкстар, Шанақ, Урна т.с.с экологияның тазалығы үшін жасалған дүниелерді білу..</p>	Оқулық, мәтіндер.	«От шашу»
3.	<p>Қоқыстардың табиғатқа зияны. Әр түрлі қоқыс түрлерінің ыдырауы үлкен уақытты талап етеді:</p> <p>Сен білесің бе?</p> <ul style="list-style-type: none"> • қағаз - 2-2,5 ай; • жеміс қабығы - 6 ай; • картон - 5 жыл; • темекі сүзгілері - 10-12 жыл; • полиэтиленді қаптар - 10-12 жыл; • былғары аяқ киім - 25-40 жыл; • қалайы бар банка - 100 жыл; • алюминий банка - 200-300 жыл; • 500 жылға дейін пластикалық бөтелке; • шыны ыдыс - ешқашан; <p>Біз ең бастысы экология мәселесіне назар аударуымыз керек. Ол үшін әрбір адам тұрмыс қалдықтарын сұрыптап, арнайы қоқыс жәшіктеріне салу, шина мен бөтелкелерді өткізіп, пайда табу әрі қоршаған ортаны қорғау – әрқайсымыздың</p>	Бүгінгі сабақта не білгенін, үйренгенін, түсінгені туралы бөліседі.	Оқушылар сергіп қалады.

	міндетіміз болуы тиіс.		
Сергіту сәті 2 минут	Ойын « дауыстап, қимылмен сал » Балалар музыкаға билейді, музыка тоқтаған кезде бір нәрсенің суретін көрсету. Бала көрген затын қимылмен дауыстап салу. 4. Ара. 3-3-3- ұшу (қолын екі жаққа қағып бір -бірінің артынан жүру) 5. Ұшақ . Р-Р-Рпоезд . ш-ш-ш Дәптермен жұмыс.	Оқушылар сергіп қалады.	«От шашу» арқылы бағалау
Қорытынды.	Сұрақ-жауап жүргізу. 1. Айналадағы дүниені, экологияны қорғаудың қажеттілігі неде? 2. Табиғатты қорғау, қоқыстан таза ұстау мәселесіне өз тарапыңнан қандай үлес қостың? 3. Экологияның ластануы адамның денсаулығына қандай зиян келетінін ойлан?	«Ашық микро фон»	ҚБ: Бағдаршам көздері арқылы бір-бірін бағалау

Ойлан!

Өзіндік бақылау сұрақтары

1. Жаһандық проблемалардың өзара байланыстары бар ма?
2. Экологиялық проблемалардың салдарынан адамзаттың өмір сүру сапасы қалай өзгереді?
3. Әрбір адам экологиялық қауіпсіздік үшін қандай қадам жасай алады?
4. Өзің тұратын жердегі экологиялық жағдайын сипатта.
5. Табиғатты қорғау, қоқыстан таза ұстау мәселесіне өз тарапыңнан қандай үлес қостың?
6. Экологияның ластануы адамның денсаулығына қандай зиян келтіреді деп ойлайсың?

22- сабақ.		Мұғалімнің аты-жөні:	
Сабақтың тақырыбы: табиғаттағы тепе-те 45 і сақтау		Күні:	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Оқушыларға табиғат туралы түсініктерін, білімдерін толықтыра отырып, табиғаттың тіршілігін және қоршаған ортаны қорғауға деген жоғары адамгершілік сезімі мен жауапкершілігін арттыру, табиғаттағы тепе-теңдікті сақтаудың маңыздылығын түсіндіру.		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Далаға тасталған тұрмыстық қалдық заттардан түрлі бұйымдар жасауға болатындығын үйренеді..</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Оқушылар табиғаттың пайдасы, зиянды жағы туралы білімдерін кеңейтеді .</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сұрақтарға жауап бере алады.</p>		
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері

Басы	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру. Білу және түсіну.</p> 	«Кім тапқыр?» ойыны арқылы өткен сабақты пысықтау.	 <p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>
Ортасы	<p>Табиғат – адам баласының тіршілік тынысы әрі таусылмас қазынасы. Адам табиғатпен біте қайнасып, өміріне қажетті азық қорының барлығын алады.</p> <p>Соңғы жылдарда жер шарында климаттағы өзгерістер байқалады. Күн мен жел энергиясы сарқылмайтын қор болғанымен, өнеркәсіптің қарқындап дамуына байланысты ауаға зиянды газдар, шаңдар көтеріп, адамдардың денсаулығына қауіп төндіруде. Бұл апатты құбылыстар өнеркәсібі шоғырланған ірі қалаларда өріс алып отыр. Ауа кеңістігінің ластануы Жер шарына өз ықпалын тигізуде.</p>	Оқулық, мәтіндер.	

	<p>Табиғаттағы тепе-теңдікті сақтау үшін:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Табиғат байлықтарын пайдаланғанда орман тек қана құрылыс материалы ретінде емес, ол ауа райын реттеуші, ылғал көзі, дәрі-дәрмек, аң мен құстың мекені, топырақты қорғаушы және адам үшін денсаулық кепілі екенін ескеру қажет. • Табиғат байлықтарын пайдалану барысында оның жергілікті жер үшін маңызы мен қорын қатаң есепке алу керек. Бұл әсіресе орман, су қоры үшін қажет. Мысалы: Әмудария мен Сырдарияның өзендерін ауыл шаруашылығы барынша пайдаланып, оның Арал теңізі үшін маңызы ескерілмеді. ⁴⁶ Нәтижесінде, Арал теңізінің суы тартылып, құрып кету қаупі төніп тұр. • Табиғат қорларын пайдаланғанда олардың бір-бірімен байланысты екенін есте сақтау керек. • Өндіріс пен өнеркәсіп салаларын ұйымдастыру кезінде адам баласы мен табиғат арасында экологиялық қауіпсіздік сақталуы тиіс. • Табиғат ресурстарын игеру кезінде оның қоршаған ортаға пайдалы әсеріне көңіл бөлінуі керек. • Табиғат ресурстарын сол қалпында сақтау үшін қорықтар, ұлттық сая бақтарды көбейту қажет. • Қоршаған орта мен адам баласының денсаулығын сақтау үшін экологиялық қауіпсіздік шараларын қатаң қадағалап отыру керек. <p>Табиғатты қорғаудың бірден-бір мақсаты-экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету. Ол қазіргі және болашақ ұрпақтың салауатты өмір сүруі үшін адамның теріс іс-әрекеттерін шектеу және табиғаттағы төтенше апаттарды болдырмау. Табиғатты қорғай білу әрбір азаматтың міндеті болып саналады.</p>	<p>Берілген сұраққа жауап беріп, тапсырмаларды талапқа сай орындайды.</p> <p>Белсенді оқу тапсырмалары (топта, ұжымда)</p>	 <p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>
<p>Сергіту сәті</p>	<p>Ойын « дауыстап, қимылмен сал » Балалар музыкаға билейді, музыка тоқтаған кезде бір нәрсенің суретін көрсету. Бала көрген затын қимылмен дауыстап салу. Ара. 3-3-3- ұшу (қолын екі жаққа қағып бір -бірінің артынан жүру) Ұшақ . Р-Р-Р поезд . ш-ш-ш Дәптермен жұмыс.</p>	<p>Оқушылар сергіп қалады.</p>	<p>«От шашу» арқылы бағалау</p>

Қызыл жаз.

- Табиғаттағы тепе-теңдікті сақтау үшін не істеу керек?
- Табиғатты қорғау жұмысын сен өздігіңнен орындай алатыныңды көрсетіп, өз ойыңды жаз.

23- сабақ. Нәтиже сабақ.

47

«Қоғам және табиғат» ортақ тақырыбы бойынша жиынтық бағалау БӨЛІМШЕ

1. Адам мен табиғат арасындағы байланыс;
2. Табиғаттың тылсым күші;
3. Табиғатты ғылыми тұрғыдан тану әдістері;
4. Табиғаттағы тепе-теңдікті сақтау;

ОҚУ МАҚСАТЫ

- Адам мен табиғат арасындағы байланыс анықтау;
- Табиғаттың тылсым күші туралы білу;
- Табиғатты ғылыми тұрғыдан тану әдістерін білу;
- Табиғаттағы тепе-теңдікті сақтау керек екенін түсіну;

БАҒАЛАУ КРИТЕРИЙІ

Білім алушы

- Адам мен табиғат арасындағы байланыс анықтайды;
- Табиғаттың тылсым күші туралы туралы біледі;
- Табиғатты ғылыми тұрғыдан тану әдістерін біледі;
- Табиғаттағы тепе-теңдікті сақтау керек екенін түсінеді;

ОРЫНДАУ УАҚЫТЫ

20 мин

1-тапсырма.

Адам мен табиғат арасындағы байланысты жаз.

1

2

3

1. _____
2. _____
3. _____

2-тапсырма.

Табиғаттың қандай тылсым күші. Жаз.

1

2

3

1. _____
2. _____
3. _____

3-тапсырма.

48

Табиғатты зерттеу әдістерінің ішінен ~~кең~~ тараған үш ғылыми әдісті атап жаз.

1. _____
2. _____
3. _____

4-тапсырма.

Әр қалдықтың өзінің түзілуіне байланысты *өнеркәсіптік, ауылшаруашылық және тұрмыстық* деп 3 топқа бөліп қарастыруға болады. Сәйкестендір.

Тұрмыстық

Өнеркәсіптік

Ауылшаруашылық

Мата түрлері, қара немесе түсті металлдар сынығы, шыны, полимерлі қалдықтар, өңделген майлар, автодөңгелектер, органикалық заттар.

Өсімдіктер қалдықтарынан түзілген, нәтижесінде ауылшаруашылық өнімдерді сақтау немесе олардың қайта өңделуі.

Күнделікті адам өміріндегі қолданыстан шыққан қалдықтар мен тастанды заттардың жиынтығы. (Шыны, бөтелке, т.б.)

Қалдықтарды қайта өңдеуге бола ма? Өз ойыңды жаз.

Бағалау критерийі	Тапсырма №	Дескриптор	Балл
		Білім алушы	
Адам мен табиғат арасындағы байланыс анықтайды.	1	Адам мен табиғат арасындағы байланысты жаза алады	
		1-мысал	1
		2- мысал	1

		3- мысал	1
Тұрмыстық қалдықтан пайдалы затшығаруға болатыны туралы біледі	2	Суретке қарап, ойын жазады	
		крышалар	1
		шыны бөтелке	1
		пластикалық бөтелке	1
Табиғатты зерттеу әдістерінің ішінен кең тараған үш ғылыми әдісті атап жазады	3	1-әдіс	1
		2-әдіс	1
		3-әдіс	1
Өндірістік, ауыл шаруашылығының қалдықтары және тұрмыстық қоқыстарды ажырата алады	4	Сәйкестендіре алады	1
		өз ұсынысын жазады.	1
Барлығы			11

24- сабақ.		49	Мұғалімнің аты-жөні:
Сабақтың тақырыбы: Еркін және өркендеген елім			Күні:
Ортақ тақырып	Менің туған өлкем		
Жалпы мақсаты	Қазақстанның картасынан өз облысыңды, ірі өзендерді, қалаларды және ірі жолдарды көрсету		
Күтілетін нәтижелер	<p>Оқушылар:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Отанын ел ретінде және шағын Отан туралы түсініктерін ажыратады; «Біздің Отан – Қазақстан» және «Менің шағын отаным» ұғымдарын түсіндіре біледі; – картадан Қазақстанды, өз елді мекенін, географиялық нысандарды (Каспий теңізі, Алтай таулары, қалалар мен өзендерді) көрсете алады; – қарым-қатынастық дағдыларды дамыта отырып, жұптасып жұмысты орындайды; – сыныптасының жұмысын бағалайды; – өз Отанына деген сүйіспеншілік сезімі оянады. 		
Жетістік өлшемдері	<p>Оқушы мақсатқа қол жеткізеді, егер де:</p> <ul style="list-style-type: none"> – жаңа білімдерді игерсе; оқулықты, өмірлік тәжірибесін және сабақта алған ақпаратты пайдалана отырып, сұрақтарға жауап берсе; – Қазақстанның картасынан өз елді мекенінің орнын және басқа да нысандарды көрсетсе, олардың географиялық жағдайын қысқаша сипаттаса; – Қазақстанның картасынан географиялық нысандарды көрсетсе және сипаттаса; – сабақ үстінде жұптық жұмысқа белсенді қатысса. <p>Оқушы оқытудың мақсатына жетуге тырысады, егер де:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Қазақстанның картасынан өз елді мекенінің орнын шамалап көрсетсе; – өз Отаны – Қазақстанға деген қарым-қатынасын қысқаша сипаттау арқылы анықтаса; – жұптасып жұмысты орындауда сыныптастарымен тіл табысса. 		
Оқытудың әдістері мен тәсілдері	«Сиқыр сөз», «Сөйлемді аяқта» тәсілдері, жұппен жұмыс, синквейн.		
Көрнекі құралдар	<i>Мұғалімге:</i> «Қазақстанның физикалық картасы», Қазақстанның жалауы. <i>Оқушыға:</i> оқулық, жұмыс дәптері.		
Кілттік сөздер және ой-пікірлер	Менің Отаным – Қазақстан. Қазақстанға саяхат		
Сабақтың барысы			
Сабақтың өту кезеңдері	Мұғалімнің іс-әрекеті		Оқушының іс-әрекеті

Ұйымдастыру кезеңі	Мұғалім оқушылармен: «Қайырлы күн, құрметті оқушылар!» деп сәлемдеседі. Көңіл күйіміз қандай?	Оқушылар мұғалімге: «Қайырлы күн!» деп сәлем береді. Қасыққа өздерінің көңіл күйлерін салып көрсетеді.						
Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті		Оқушының іс-әрекеті					
Сабактың мақсатын қою кезеңі	<p>«Граффити» миға шабуылы стратегиясы. Жұптық жұмыс Бұл барлық оқушыларды тартуға ыңғайлы. Оқушылар жазудың орнына сурет салуды таңдай алады. Сыныптың әр жеріне флипчартқа немесе А3 парағына «Отан» тақырыбына қатысты бірнеше сөзді жазып қойыңыз. Оқушылар топтарға бөлініп, сағат тілімен қозғалып берілген атауға қатысты түсініктерін жазып, сурет салады. Барлық жұп әр параққа өз үлестерін қосқанша жалғасады. Әр жұпшолып өткеннен кейін бір жұп жазылған ақпараттар бойынша қорғайды. 50</p>		<p><i>Оқушылар:</i> – Біздің Отанымыз – Қазақстан туралы баяндайды.</p>	 ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.				
	<p>Дескриптор <i>-Өз ойларын жаза алады;</i> <i>-Сөздердің мағынасын түсіндіре алады.</i> Менің сүйікті Қазақстаным! Сен – менің аспанымсың! Сен – менің жерімсің! Сен – менің күнімсің! Сен – менің жұлдызымсың! Сен – менің Отанымсың! Менің сүйікті Қазақстаным! Балалар! Бүгінгі сабағымыз қандай тақырыпқа арналады? Шағын Отан дегеніміз не деген сұраққа қалай жауап берер едіңдер? Шағын Отан барлығымызда әртүрлі болуы мүмкін, ал біз өмір сүретін ел біреу ғана, ол – біздің байтақ Отанымыз – Қазақстан. Біздің сабағымыздың тақырыбы – «Қазақстан – менің Отаным». Менімен бірге қайталаңдар. Кәне! Бүгін біз еліміздің кең-байтақ жазықтарының үстінен әуе шарымен ерекше саяхатқа аттанамыз. Қандай теңіз, өзендер және қалаларымыздың бар екенін білеміз. Еліміздің бір шетінен екінші шетіне жеткізетін жолдарды таңдаймыз.</p>		<p><i>Оқушылар:</i> – туған және өз өлкелерін атайды.</p>	<p>«Басбармақ» әдісі арқалы бағалайды.</p>				
Жаңа білімдерді меңгеру кезеңі	<p>Балалар, саяхатқа аттануға дайындалайық. Мен ұсынып отырған. Ақын Садықбек Хангелдиннің «<i>Бәрі менің өмірім, сен сыйлаған</i>» өлеңінің шумақтарын оқыңдар. Балалардың, бұл өлең жолдарын қалай түсінгендерін білу үшін, оқушылар кестені толтырады.</p> <p>Ой толғаныс. Жеке жұмыс.</p> <table border="1" data-bbox="261 1697 1082 1850"> <tr> <td data-bbox="261 1697 699 1809">Ақынның туған жеріне деген сезімін білдіріп тұрған сөздері</td> <td data-bbox="699 1697 1082 1809">Сенің туған жеріңе деген сезіміңді білдіретін сөздер</td> </tr> <tr> <td data-bbox="261 1809 699 1850"></td> <td data-bbox="699 1809 1082 1850"></td> </tr> </table> <p>Дескриптор <i>-Өлеңді түсініп, мәнерлеп оқи алады;</i> <i>- Ақынның туған жеріне деген сезімін білдіріп тұрған сөздері таба алады;</i> <i>-Өзінің туған жеріне деген сезімін білдіретін сөздерді жаза алады.</i></p>		Ақынның туған жеріне деген сезімін білдіріп тұрған сөздері	Сенің туған жеріңе деген сезіміңді білдіретін сөздер			<p>Оқушылар Ақын Садықбек Хангелдиннің «Бәрі менің өмірім, сен сыйлаған» өлең жолдарын оқиды.</p> <p>«Көл, теңіз, өзен, тау» сөзін қайталайды.</p> <p><i>Оқушылар:</i></p>	<p>«Басбармақ» әдісі арқалы бағалайды.</p>
Ақынның туған жеріне деген сезімін білдіріп тұрған сөздері	Сенің туған жеріңе деген сезіміңді білдіретін сөздер							

<p>Қосымша мәлімет</p>	<p>Біздің Отанымыздың аумағы – өте кең. Ол батыста Каспий теңізінен, шығыста Алтай тауларына дейін 3000 шақырымға созылады. Біздің жеріміздің аумағына Батыс Еуропаның бірнеше 5 мемлекеттері – Франция, Швеция, Испания сыйып кетеді.</p> <p>Ал енді жаңа сөзге зер салыңдар – «<i>Көл, теңіз, өзен тау</i>».</p> <p>Алдымыздағы оқулықтан Қазақстанның картасын көріп отырмыз. Карта дегеніміз не? Естеріңе түсіріндер. Дұрыс, балалар. Жердің беті көп есе кішірейтіліп көрсетіледі, онда – теңіздер, өзендер және қалалар орталасқан. Енді оларды картадан тауып көрейік. <u>Каспий т.</u> 51 мен <u>Алтай тауын</u></p>	<p>Карта – Жер бетінің кішірейтілген бейнесі. Оқушылар картамен жұмыс жасайды.</p>	
<p>Жаңа тақырыпты түсінуді тексеру кезеңі</p>	<p>Оқулықты ашамыз, оқимыз. <i>Жұптасып</i> оқулықта айтылған барлық нысандарды табамыз.</p> <p>-Өз туған жерімізді табайықшы. Картамен жұмыс</p> <p>Оқушылар жұмыс дәптеріне 1 және 2, тапсырманы орындайды. Бастапқыда жеке жұмысты орындайды, кейіннен орындаған тапсырмаларды жұптасып тексереді.</p> <p><i>Сергіту сәті</i></p> <p>Жұмыс дәптері</p>	<p>Жұптасып карта бойынша тапсырманы орындайды. Өз туған жерлерін картадан көрсетеді</p>	
<p>Жаңа тақырыпты бекіту кезеңі</p>	<p>Алдымызда Қазақстан теміржолдарының сызбасы көрсетілген. Сызбадағы теміржол желісі республикамыздағы пойыздардың қозғалу бағытын көрсетеді. Орал қаласынан Алматыға пойызбен жетуді елестетіндер. Қандай жолмен жүретінімізді сызбада қызыл сызықпен сызыңдар. Бұл – біздің Отанымыз – Қазақстанның жері қандай ұлан-ғайыр екенін көрсетеді.</p> <p>Топтық жұмыс. 2-ші тапсырманы орындаймыз. Сызбадан өздеріңнің</p> <p>1 топ облыс орталықтарыңды табыңдар.</p> <p>2 топ Каспий теңізін табыңдар</p> <p>Екі топқа бірдей Қызыл түспен облыс орталығынан Астанаға және Алматыға дейін пойызбен жүрудің бағытын белгілеп көрсетіндер.</p> <p>Оқушылар мұғалімнің көмегімен сызбадан өз облыс орталықтарын табады.</p> <p>Облыс орталықтарынан Астанаға және Алматыға дейін пойызбен барудың бағытын қызыл түспен белгілеп көрсетеді.</p>	<p>Теміржолмен жүретін ең қысқа жолды анықтайды және де қандай жолмен жететіндігі н сызбаға қызыл сызықпен түсіреді.</p>	<p></p> <p>ҚБ: Отпашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>
<p>Рефлексия (ой қорыту)</p>	<p>Менің қолымда Қазақстанның жалауы. Мен сендерге қолдарыңа кезекпен жалауды алып, сөйлемді аяқтауды ұсынамын: «Мен өз Отаныммен мақтанамын, себебі...»</p> <p>Сын тұрғысынан сұрақтарға жауап беру (иә, жоқ)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қазақстан жері кең байтақ 2. Қазақстан 5 мемлекетпен шектескен 3. Астанасы – Алматы 4. Ұлты қазақ 5. Пайдалы қазбаларға өте бай 6. Өсімдіктер әлемі алуан түрлі 7. Ертіс, Сырдария, Есіл, Жайық - өзендер 8. Ту, Елтаңба, Әнұран еліміздің рәміздері 9. Менің Отаным – Қазақстан <p>Білім қоржыны</p> <p>Қалайтындар жалауды қолдарына алып, сөйлемді аяқтайды:</p>	<p>Оқушылар сұрақтарға жауап беру (иә, жоқ) деп жауап береді.</p>	<p>Алған білімдерін қоржынға іледі.</p>

	«Мен өз Отаныммен мақтанам, себебі...»		
Үй тапсырмасы	Оқып, мазмұндап келу.	Оқушылар күнделіктегіне тапсырманы жазып алады.	

25-сабақ. Сабақ тақырыбы: Қазақстандағы туризм 52		Мектеп: Мұғалімнің есімі: Күні :	
Сынып:		Қатысқандар саны:	Қатыспағандар саны:
Оқу мақсаты:	Қазақстан бойынша туристік маршрут құру, Қазақстандағы туризм туралы білу және жандандыру жолдарын қарастыру.		
Күтілетін нәтижелер	<p>Барлық оқушылар: ақпараттың қолжетімді көздерін (Ғаламтор, кітаптар, Бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалана алады.</p> <p>Оқушылардың көпшілігі: Қазақстан қалалары бойынша туристік маршрут құрады.</p> <p>Оқушылардың кейбірі Жоспарға сәйкес және қолжетімді ақпараттарды пайдаланып, өз облысындағы (ауданындағы) елді мекендер бойынша саяхат бағытын жасайды.</p>		
Тірек сөздер:	<p>қала – город – city;</p> <p>ауыл – село (деревня) – village;</p> <p>көрікті жерлер – достопримечательность – sights.</p>		
Тілдік мақсат	<p>Тірек сөздер: карта, облыс, қала. Негізгі терминдер мен сөз тіркестері: әкімшілік-саяси карта, Қазақстанның экономикалық дамуы. Сабақта қолданылған ауызша/жазбаша тіл: қазақша. Талқыға салынатын сұрақтар: Қазақстанда қанша облыс бар? Барлық облыстар бірдей дамыған ба? Талдап салыстыр. Алматы облысын неліктен «Жетісу» деп атайды? Балқаш көлі несімен ерекшеленеді?</p>		
Ресурстар:	Мультимедиапроектор, компьютер, флипчарт, қала және ауыл суреттері, қала және ауыл туралы таныстырылым, «қала», «ауыл», «қала тұрғыны», «ауыл тұрғыны» сөздері жазылған үлестірме парақшалар, Орал қаласындағы кеме шығаратын зауыттың фотосуреті, оқушылар тұратын ауылдағы немесе қаладағы орталық көшенің фотосуреттері.		
	Жоспарланған іс-шаралар		Ресурстар
Сабақтың барысы	<p>Жақсы көңіл күй қалыптастыру Өз елімді, жерімді, білмеймін, мен әлі толық, Саяхаттап көремін, барлығын өзім барып.</p> <p>– Бүгінгі сабақтың тақырыбын білу үшін мен сендерге «Қазақстандағы туристік маршрут» бейнеоролигін көруді ұсынамын. – Бүгінгі сабағымыздың тақырыбы "Қазақстандағы туризм"</p> <p>(Ұ) Мақсатты тұжырымдау. Қазақстанның әр облысы несімен танымал екенін білу; Өз облысындағы елді мекендер бойынша саяхат бағытын жасайды.</p> <p>(Ұ, Ө) Диалогке түсу. -Турист деген кім? -Туризм деген не? Туристік бағыт-саяхатшылардың жүретін жолы. Оқушылардың жауаптарын қосымша мәліметпен толықтыру. (слайдтан қарау)</p> <p>Тыңдалым. Туризмнің Қазақстан экономикасына қандай әсері бар?</p>		Слайд
			https://yandex.kz/video/preview/?filmId=9257257788683438570&text=%D2%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D2%9B%D1%81%D

	<p>Топтық жұмыс Қазақстанның аймақтары бойынша дереккөздерді пайдаланып кестені толтыру.</p> <p>Жұптық жұмыс Жоспарға сәйкес және қолжетімді ақпараттарды пайдаланып, Астана қаласы бойынша саяхат бағытын жаса.</p> <p>Жоспар 1. Саяхаттың мақсаты. 2. Қаланы таңдау. 3. Сол қаладағы көрнекі жерлер(тарихи ескерткіштер мен мәдени орындар) 4. Сол қаланы таңдау себебін түсіндір.</p> <p>Бағалау. Топтық жұмыс Шығармашылық жұмысты жүйелі орындау үшін: Қаланың негізін қатты қағаздан, қолданыста болған— заттарды (пластикалық құты, қақпақтары, жұмыртқа ыдысы, сок, шәй қораптары, т.б.) пайдалана отырып құрастыру; Қаланың жолдарын, аялдамаларымен өзге де— элементтерін жасау (оларды ермексаз, картон және т.б. материалдардан жасау болады) Масштабқа сәйкес жасалған ғимараттарды орналастыру.— қосымша: қалаға болашақтың келбетін беру үшін күнбатареяларымен жүретін, ұшатын көліктерді қосуға болады. Дайын ғимараттардың макеттерінен болашақ қаланың композициясын құрастыр. Саралау: Материалдар мен құралдарды пайдалану үшін, мысалы, кейбір оқушылар жай ғана бояумен сурет салады, немесе фломастер қолдануы мүмкін, ал кейбір оқушылар қарапайым желім немесе ПВА желім қолдануы мүмкін. Егер оқушылар үйді безендірсе жасанды өсімдіктер, қышқыл сияқты әртүрлі материалдарды безендірсе, онда олар ыстық желімді қолдануы керек.</p> <p>Кері байланыс: - Сіз жұмыс барысында қандай қиындықтармен кездестіңіз? - Қалай ойлайсыз бұл сіздің қолыңыздан келдіме? Үй тапсырмасы Қазақстанның экономикалық дамуы жөнінде энциклопедиялардан, Ғаламтор сайттардан, газетжурналдардан қара.</p>	1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D2%93%D1%8B%20%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D0%BD%D1%96%D2%A3%20%D0%B4%D0%B0%D0%B C%D1%83%D1%8B&redirect=1595353855.1
Сабақтың соңы	<p>Біз не білдік? -Қазақстанда қандай туристік бағыттар бар екенін білдің? -Туризм арқылы еліміздің әлемге танылу себебін түсіндір. -Батыс Қазақстан облысында қандай туризм орталықтары бар? - Туристерді қызықтыру үшін не істеуіміз керек?</p>	
Қосымша ақпарат		
Дифференциация	Бағалау	Пәнаралық байланыс
Түсіну деңгейін анықтау үшін әртүрлі деңгейдегі сұрақтар қойылады	Балалардың алда өтілген және бүгінгі сабақ материалдарына қатысты сұрақтарға жауабы. Оқушылардың топпен не жеке істеген жұмыстарын бақылау арқылы. Сабақ барысында сұрақтар қою арқылы. Оқушылардың рефлексиясы нәтижелерін талдау арқылы.	Өзін-өзі тану, қазақ тілі, ағылшын тілі
Дифференциация (саралау) – оқушыларға қалай көмектеспекшісіз? Қабілетті оқушыларға қандай тапсырма беруді жоспарлап отырсыз?	Бағалау – оқушылардың ілгерілеушілігін/білімін қалай қадағалайсыз?	Пәнаралық байланыс «Өзін-өзі тану» «АКТ» Құндылықтар
<p>Қорытынды бағамдау.Қандай екі нәрсе табысты болды (оқытуды да, оқуды да ескеріңіз)?</p> <p>1: Оқушыларды сабақтың әр кезеңінде бағалау.</p> <p>2: Дарынды және үлгерімі төмен оқушылардың ерекшелігіне көңіл бөлу.</p> <p>Қандай екі нәрсе сабақты жақсартта алады (оқытуды да, оқуды да ескеріңіз)?</p> <p>1: Сабақтың нәтижесіне көңіл бөлу.</p> <p>2: Рефлексия.</p> <p>Сабақ барысында мен сынып немесе жекелеген оқушылар туралы менің келесі сабағымды жетілдіруге көмектесетін не білдім ?</p>		

Қорытынды.

1. Қазақстанда қандай туризм түрлері дамыған?
2. Қазақстандағы қандай туристік орындарды білесің?
3. Қазақстандағы болашақ туризм саласын көз алдыңы елестетіп көрші.
4. Туризмді жоғары деңгейде қалай дамытуға болады? Өз жобанды жасап, ұсынып көр.

26- сабақ		Мектеп :	
Сабақ тақырыбы: Экология жолдары 54		Мұғалімнің есімі:	
		Күні :	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Экологиялық апаттардың жалпы сипаты, түрлері, зардаптары оларды болдырмау жолдары туралы түсінік қалыптастыру, табиғатты қорғауға сүйеге тәрбиелеу, дүниетанымын, ой өрістерін дамыту.		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқулықта берілген және қосымша тапсырмаларды орындайды. . Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Жаттығулар мен тапсырмаларды орындау арқылы, жаңа тақырып бойынша дәлелдейді, қорытынды жасайды</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сұрақтарға жауап бере алады</p>		
Бағалау критерийі	<ul style="list-style-type: none"> • Тақырыпты меңгереді • Білім, білік дағдылары қалыптасады • Өзін-өзі бағалай алады • Бір-бірінің пікірін тыңдауға үйренеді • Бірлесе жұмыс жасауға дағдыланады <p>Картамен жұмыс жасай алады</p>		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу, тәжірибе жасау.		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті		Оқушының іс-әрекеті
Сабақтың барысы	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру. Білу және түсіну.</p> 		«Кім тапқыр?» ойыны арқылы өткен сабақты пысықтау.
	<p>Табиғат – адам баласының тіршілік тынысы әрі таусылмас қазынасы. Адам табиғатпен біте қайнасып, өміріне қажетті азық қорының барлығын алады.</p> <p>Соңғы жылдарда жер шарында климаттағы өзгерістер байқалады.</p>		ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.

	<p>Күн мен жел энергиясы сарқылмайтын қор болғанымен, өнеркәсіптің қарқындап дамуына байланысты ауаға зиянды газдар, шаңдар көтеріп, адамдардың денсаулығына қауіп төндіруде. Бұл апатты құбылыстар өнеркәсібі шоғырланған ірі қалаларда өріс алып отыр. Ауа кеңістігінің ластануы Жер шарына өз ықпалын тигізуде.</p> <p>Табиғаттағы тепе-теңдікті сақтау үшін:</p> <p>Табиғат байлықтарын пайдаланғанда орман тек қана құрылыс материалы ретінде емес, ол ауа рай 55 ттеуші, ылғал көзі, дәрі-</p>	Оқулық, мәтіндер.	
	<ul style="list-style-type: none"> • дәрмек, аң мен құстың мекені, топырақты қорғаушы және адам үшін денсаулық кепілі екенін ескеру қажет. • Табиғат байлықтарын пайдалану барысында оның жергілікті жер үшін маңызы мен қорын қатаң есепке алу керек. Бұл әсіресе орман, су қоры үшін қажет. Мысалы: Әмудария мен Сырдарияның өзендерін ауыл шаруашылығы барынша пайдаланып, оның Арал теңізі үшін маңызы ескерілмеді. Нәтижесінде, Арал теңізінің суы тартылып, құрып кету қаупі төніп тұр. • Табиғат қорларын пайдаланғанда олардың бір-бірімен байланысты екенін есте сақтау керек. • Өндіріс пен өнеркәсіп салаларын ұйымдастыру кезінде адам баласы мен табиғат арасында экологиялық қауіпсіздік сақталуы тиіс. • Табиғат ресурстарын игеру кезінде оның қоршаған ортаға пайдалы әсеріне көңіл бөлінуі керек. • Табиғат ресурстарын сол қалпында сақтау үшін қорықтар, ұлттық сая бақтарды көбейту қажет. • Қоршаған орта мен адам баласының денсаулығын сақтау үшін экологиялық қауіпсіздік шараларын қатаң қадағалап отыру керек. <p>Табиғатты қорғаудың бірден-бір мақсаты-экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету. Ол қазіргі және болашақ ұрпақтың салауатты өмір сүруі үшін адамның теріс іс-әрекеттерін шектеу және табиғаттағы төтенше апаттарды болдырмау. Табиғатты қорғай білу әрбір азаматтың міндеті болып саналады.</p>		«Бас бармақ»
Сергіту сәті	<p>Елді сүйген баламыз, ----- Біз талапты баламыз, Білімнен нұр шашамыз. ----- Оқып - білім аламыз. Әлкей, Қаныш атадай, ----- Заттар сырын ұғынып</p>	Оқушылар би билеп сергиді.	«Бағдар шам»,

Көп жаңалық ашамыз. ----- Ажырата аламыз.

Тәжірибе жасау. Дәптермен жұмыс

Қорытындылау. Қойындәптер

Осы экологиялық тақырыптар жайлы шағын әңгіме құра

- Су экологиясы.
- Қала экологиясы.
- Табиғаттағы адамның іс-әрекеттері.

Ғаламтор, түрлі әдебиет, энциклопедиялардан Семей полигонындағы ядролық сынақтан және «Невада – Семей» қозғалысы жөнінде мағлұматтар тауып оқы. **Полигон**

27- сабақ. Нәтиже сабақ.

5-БӨЛІМ БОЙЫНША ЖИЫНТЫҚ 56 'АЛАУҒА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР «Менің туған өлкем» ортақ тақырыбы бойынша жиынтық бағалау БӨЛІМШЕ

1. Еркін және өркендеген елім;
2. Қазақстандағы туризм;
3. Экология жолдары;

ОҚУ МАҚСАТЫ

- Еркін және өркендеген елім туралы мағлұмат беру;
- Қазақстандағы туризм туралы білу;
- Экология жолдарын болдырмауды түсіну;

БАҒАЛАУ КРИТЕРИЙІ

Білім алушы

- ҚР дамытуға өз жобасын ұсынады;
- Қазақстандағы туризм туралы біледі;
- Экология жолдарын болдырмауды түсінеді;

ОРЫНДАУ УАҚЫТЫ

20 мин

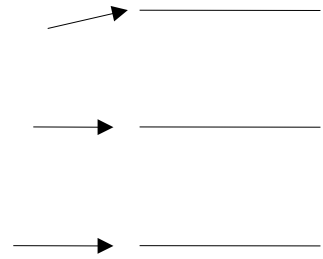
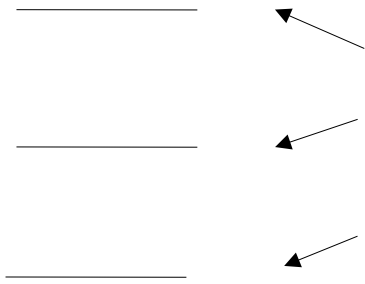
1-тапсырма.

ҚР дамытуға қандай өз жобанды ұсынар едің? Жаз.

ҚР ТӘУЕЛСІЗ МЕМЛЕКЕТ

2-тапсырма. Адамның табиғатқа пайдасы мен зияны туралы жаз

3-тапсырма. «Табиғатты қорға» тақырыбындағы суретті боя

57

**4-тапсырма.
Қазақстандағы туризмді дамыту жолдары:**

Бағалау критерийі	Тапсырма №	Қазақстандағы туризмді дамыту жолдары туралы жазады.	Балл
ҚР дамытуға өз жобанды ұсына алады	1	Тақырыптың маңызын анықтап, өзінше әңгіме құрастырады	1
		Әңгіменің мазмұнын жүйелі байланыстырады	1
Адам әрекетінің	2	Пайдасы туралы жазады	
		1.	1

табиғатқа әсері туралы біледі		2.	1
		3.	1
		Зияны туралы жазады	
		1.	1
		2.	1
		3.	1
Экологияны қорғауға міндетті екенін түсінеді	3	Тақырыпқа сәйкес суретті табады	1
		суретті бояйды	1
Қазақстандағы туризмді дамыту жолдарын жобалайды	4	Қазақстандағы туризмді дамыту жолдарын жобалап жазады	
			1
Барлығы			11

28- сабақ. Сабақ тақырыбы Ғарыш әлемін зерттеу не үшін қажет?		Мектеп : Мұғалімнің есімі: Күні :
Сынып: 3	Қатысқанд: 58	Қатыспағандар саны:
Сабақ мақсаттары	Ғарыш әлемін зерттеу не үшін қажет екенін білу.	
Бағалау критерийлері	<ul style="list-style-type: none"> • Жер ғаламшарының қандай екенін біледі. • Ғарыштық денелердің атайды. • Ғарыш әлемін зерттеу не үшін қажет екенін түсінеді. 	
Күтілетін нәтиже:	<ul style="list-style-type: none"> 1. Сабақ соңында оқушылар ғарыш әлемі туралы алған білімдерін өзгелермен бөлісе алады. 2. Ғарыш әлеміне сипаттау, саралау, талдау жұмыстарын жүргізе алады. 3. Жеке ойларын ортаға сала алу. 	
Сөздік қор	Астрономия, ғылым, астроном, жұлдыздар, галактика, шоқжұлдыздар, ғылым ретінде астрономияның даму тарихы	
Құндылықтарды дарыту	Топтық жұмыс барысында өзара жауапкершілік, сыйластық, өзара түсіністік құндылықтары қалыптасады. Өзара сыйластыққа тәрбиелеу.	
Мектеп миссиясы мен мектеп пайымдауы және жаһандық азаматтықтың іске асуы	Ғарыштың, ғарыштық денелердің адам үшін маңыздылығына тоқталу.	
Пәнаралық байланыстар	Қазақ тілі (Ғарыш денелерін дұрыс айта білуі), математика (ғарыштық денелердің ара қашықтығы туралы), музыка (Сергіту сәті, әр ғарыш денесі өздігінен шығаратын дыбысын тыңдату) бейнелеу өнері (Ғарышқа саяхат ретінде қағаз бетіне бейнелеу) сабақтарымен байланыс орнайды.	
Сабақтың әдісі:	«Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту», АКТ – мен байланыс, презентация	
Көрнекіліктер:	Ғарыш туралы буклет, интерактивті тақта, мәтін, маркер т. б.	

Сабақ барысы

Сабақтың жоспарланған	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-	Ресурстар
------------------------------	------------------------------	---------------------	------------------

кезеңдері		әрекеті	
<p>Сабақтың басы 5 минут</p>	<p>Психологиялық дайындық - ОМ таныстыру (Ұ) Ұйымдастыру кезеңі. Психологиялық дайындық. Сабақ оқушылардың сабаққа ұйымдастыру мақсатында төмендегі өлең жолын бірлесе айтудан басталады. Шаттық шеңбері Жарқырап күнде ашылды, Айналаға нұр шашылды. Қайырлы күн! Біз көңілді баламыз! Қайырлы күн! Біз сүйкімді баламыз! Сабақ мақсаты: ғарыштық денелерді атау және сипаттау; Жерді глобус бойынша сипаттау.</p>	<p>Оқу мақсаты мен танысады.</p> <p>Күтілетін нәтижені анықтайды.</p>	<p>Ғарышқа байланысты суреттер ,А4 қағазы</p>
<p>Сабақ ортасы 30 минут</p>	<p>МК) «Ғарыш әлеміне саяхат» Ғарыш дегеніміз не? Жерді қоршаған бүкіл дүние – Әлем немесе Ғарыш деп аталады. Оны 59 заманнан бастап адамдар зерттей бастаған.Оқушыларға ғарышкерлер жайлы айтып өту (слайд) Ғарыштың құрамына: жұлдыздық жүйелер: галактикалар, әлемдік шаң - тозаңдар, әлемнің әр түкпірінен таралған сәулелер кіреді. Ғарыш денелерінің арақашықтығын жарықтың жылдамдығымен өлшейді.Өйткені ол – ең үлкен жылдамдық.Жарық секундына 300мың км жылдамдықпен таралады. Күн – қатардағы жұлдыздардың бірі.Күн - жан - жағына жарық сәуле және орасан зор мөлшерде жылу таратады. Бұл болмаса жер бетін қара түнек басар еді. Жердің Әлемдегі орнын былай өрнектеуге болады: Жер шары - Күн жүйесі - Галактика - Галактикалар тобы - Ғарыш, Әлем. Жұлдыз дегеніміз — айналаға жылу мен сәуле шашып тұратын аспан денелері. Аспан әлемінен жай көзбен қарағанның өзінде 3мыңға жуық жұлдызды көруге болады. Ал телескоппен бірнеше миллион жұлдыз көрінеді. Адамдар жұлдызды аспанды жұлдыздар тобы-шоқжұлдыздарға топтастырады. Барлығы 88 шоқжұлдыз бар.Әр шоқжұлдызға атау берілген.Олардың бірі – Жетіқарақшы шоқжұлдызы. Ол шөмішкіге ұқсайды,Үлкен шөміш деп те атайды. Жер – шар тәрізді, шағын ғаламшар. Жердің жалғыз серігі бар, ол –Ай. Жердің кішірейтілген моделі - глобус. Күнді 8 ірі ғаламшар – Меркурий, Шолпан, Жер, Марс, Юпитер, Сатурн, Уран, Нептун айналып жүреді.</p>	<p>«Кім тапқыр?» ойыны арқылы өткен сабақты пысықтау.</p> <p>Оқылым, жазылым</p>	<p>«Ғарыш балалар үшін» сайты: ғарыштың интерактивті 3Дбейнелері http://v-kosmose.com/kosmos-dlya-detei/ бейне роликтермен, фотолармен және суреттермен өрнектеңіз.</p> <p>Күн жүйесінің ғаламшарлары: http://www.cosmos-online.ru/planets-of-the-solar-system.html</p>

	<p>Ғаламшардың пішіні шар тәрізді, ал көлемі әртүрлі, бірақ олардың барлығы Күннен бірнеше есе кіші. Олардың кейбірі көзге жарық жұлдыз болып көрінеді. Ғаламшарлар жарық шығармайды, тек күн сәулесін шағылыстырады.</p> <p>Жер — Күн жүйесіндегі Күннен әрі қарай санағанда үшінші ғаламшар, адамзаттың тіршілік ететін бесігі. Жер эллипстік (дөңгелекке жуық) орбита бойымен жылына Күнді бір рет айналып шығады. Оның табиғи серігі – Ай. Жердің өз осінен айналуы себебінен Жерде күн мен түн ауысса, ал оның осінің орбита жазықтығына көлбеулігі мен Күнді айналуы салдарынан Жерде жыл мезгілдері өзгеріп отырады. Жер құрамына Күн жүйесінде кездесетін барлық химиялық элементтер енеді. Жер ғаламшарында тіршіліктің пайда болуының алғышарттарына — ғаламшардың қажетті мөлшері, энергия және белгілі температуралық жағдайлар жатады.</p> <p>Сергіту сәті 60 «Серпілген сауал» әдісі арқылы топтар бір-біріне тақырыпқа байланысты сұрақтар қояды. Сен қалай ойлайсың, не себептен «Жеті қарақшы» деп айтады? -Күнді қанша ғаламшар айналып жүреді? -Ғаламшар мен жұлдыздың қандай айырмашылығы бар? «Ойлан, жұптас, бөліс» стратегиясы арқылы топқа тапсырма беру: 1-топ: «Жұлдыз деген не?» 2-топ: «Күн жүйесінің құрамына нелер кіреді?» 3-топ: «Жердің неше серігі бар?» 4-топ: «Ғарыштық кеңістігіндегі денелердің арақашықтығы қандай өлшеммен өлшенеді?»</p> <p>«Не артық?» ойыны. Ғарыш, Жұлдыз, Күн, Жер, Ай, Юпитер, Адам Басбармақ арқылы бағалау.</p>	<p>тапсырмалары.</p> <p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>	
<p>Сабақтың соңы 5 минут</p>	<p>(ҚБ) Қорытындылау Бүгін не білдік? Жердің кішірейтілген моделі - ..... . Күн –Жерге ең жақын орналасқан ..... Жер серігі - ..... Күн жүйесінде ..... планета бар. Кері байланыс. Мен үшін қызықты болғаны Әлі де түсініксіз...</p>		

	Рефлексия. <p>-Бүгінгі сабақ кімге қиын болды? -Кім түсінбеді? -Кімде сұрақ бар? -Кім бәрін түсінді, алға қарай жылжып басқа білім алуға дайын?</p>		
<p>Дифференциация – оқушыларға көбірек қолдау көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары оқушыларға «ойлан тапсырмасы ұсынылады</p> <p>Қабілетті оқушыларға ғарышқа байланысты сурет салуды тапсырамын.</p>	<p>Бағалау – оқушылардың материалды меңгеру деңгейін тексеру жоспарыңыз?</p> <p>Топтық жұмыс барысында бақылау, берілген сұрақтарға жауап беру, ауызша, смайликтер, жұлдызшалар арқылы бағалаймын.</p>	<p>Бағалау – оқушылардың материалды меңгеру деңгейін тексеру жоспарыңыз</p> <p>Оқушыларды достыққа, бірлікке тәрбиелеуді топен, жұппен жұмыс барысында қарастырдым</p>	

29- сабақ. Тақырыбы: Ғарышты зерттеу және ғарыштың экологиясы Күні: Сынып:		Мектеп: Мұғалімнің аты-жөні: Қатысқандар: Қатыспағандар саны: 61	
Сабақ мақсаттары	Ғарышты зерттеушілер туралы білу, ғарыш экологиясына не әсер жасайтынын және оның алдын алуға бола ма? болмай ма? - деген сұрақ шеңберінде ой толғау.		
Оқыту нәтижелері	Ғарышты зерттеушілермен танысады, ғарыш экологиясын біледі, экологияға не зян екенін ажыратады.		
Бағалау критерийі:	<ul style="list-style-type: none"> • Ғарышты зерттеуге арналған құралдар мен ұшу аппараттарын анықтайды. • Құралдарды сипаттау үшін қарапайым терминдерді қолданады. 		
Дереккөздер	• Интернет материалдары (видео, фотолар), оқулықтағы материал.		
Құндылықтарды арыту	Өмір бойы білімалу		
Пәнаралық байланыстар	Дүниетану, өнер		
Алдыңғы меңгерілген білім	<i>Жер, ғарыш</i>		
Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері
	Психологиялық ахуал қалыптастыру: «Аялы алақан» Мақсаты: жылылық, сенімділік деңгейін, еркіндікті дамыту. Нұсқаулық: қатысушылар шеңбер болып отырады. «Бүгінгі сабақтан не алғыңыз, не көргіңіз келеді?» — сұрағын оқушыларға қойып, сұрақтарға жауап алу.	Оқу мақсатымен танысады. Күтілетін нәтижені анықтайды.	Оқушылар қорықпандан өздеріне ұнайтын түске сай

	<p>Бастапқы қатысушы жанындағы көршісінің қолын ұстайды. Тренинг шеңбер бойымен жалғасады. (Тренинг соңында қатысушылар дөңгеленіп қолдарын ұстайды)</p>		<p>маркерлер алады. «Аялы алақан» әдісі</p>
	<p>Білу және түсіну Берілген мәтіндерді балалар оқып алады.</p> <p>Ғылым мен техниканың жетілуі, өндірістің қарқындап дамуы, жерасты қазба байлықтарын кеңінен пайдалану, транспорт түрлерінің көбеюі қоршаған ортаны түрлі химиялық қосылыстармен ластауда. Табиғи ортаны зиянды заттармен ластайтын орындардың бірі – ғарышқа зымырандар ұшыратын әскери-өндіріс кешендерінің жұмысы.</p> <p>Ғарыштық қоқысы – ғарыштағы жасанды объектілері мен олардың фрагменттерін айтамыз.</p> <p>Кейбір жағдайларда, осындай қалдықтар ауданы үлкен болса немесе олардың құрамында зиянды заттар (токсиндер, ядролық заттар немесе қоспалар т.б.) болса, онда олар Жерге тікелей қауіп төндіруі мүмкін-олардың бақылаңбай орбитадан шығуы немесе жер атмосферасының қалың қабаттарынан өтуі кезінде толық жанып үлгермеуі, елді-мекендерге, өндіріс орындарына, транспорттық коммуникацияларға т.б. кері әсер етуі мүмкін.</p> <p style="text-align: center;">62</p> <p>Байқоңыр ғарыш айлағының экологиялық мәселелері</p> <p>Ғарыш айлағының жұмысы қоршаған ортаға мынадай кері әсерлерін тигізуде:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ ұшу процесінен кейін, атмосфераның табиғи режимі бұзылады; ○ атмосфераны және жер қабаттарын токсинді зымыран жанармайының қалдықтарымен ластайды; ○ атмосфераның озон қабатын бұзады; ○ территорияларды ұшу аппараттарының қалдықтары мен сынықтарымен зақымдайды; ○ қышқылды жаңбырдың жаууына себепші болады ; ○ температураның жоғарлауына әсерін тигізеді. <p>Қазіргі экологиялық жағдайға байланысты мынадай шаралардың орындалуы қажет:</p> <ul style="list-style-type: none"> - қуатты зымырандардың ұшырылуын сирету; - егінді жинау және бау- бақшалардың гүлденуі кезінде токсинді химиялық қосылыстарды бөлетін зымырандарды ұшырмау; - зымыран бөлшектері құлайтын аймақтардағы халықтың денсаулығын медициналық тексеруден өткізу т.б. жұмыстар атқарылуы қажет. 	<p>Оқулық, Мәтіндер</p> <p>Берілген сұраққа жауап беріп, тапсырмаларды талапқа сай орындайды.</p> <p>Белсенді оқу тапсырмалары (топта, ұжымда)</p>	 <p>ҚБ: Отпашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>

	Қорыта айтқанда, біз атмосфералық ауаға «Байқоңыр» ғарыш аймағынан ұшырылатын зымырандардың жанармай қалдықтары мен Арал теңізінен көтерілетін тұздың қоршаған ортаға әсері туралы толық мәліметтерді зерттеу қажет екендігін баса айтқымыз келеді.		
	 <p>Қолдану «Ыстық орындық» орындық әдісі (Бір оқушы алдыңғы жақта, орындықтар оны айнала қоршай орналастырылады. Бір оқушы алға шығып өз пікірін айтып және тақырып бойынша сұрақтарға жауап береді. Сұрақты анағұрлым мазмұнды қылу үшін, оқушылар белгілі бір пікір бойынша бірлесіп алға шығып сөйлей алады.</p>	Оқулық « Ыстық орындық » әдісі, сұрақтар, орындық.	 <p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>
Сергіту сәті	« Қыдырып қайтайық! » би билеу Дәптермен жұмыс	Оқушылар би билеп сергіп қалады. Жұмыс дәптеріндегі жазылым тапсырмаларын орындау	«От шашу»

Қорытынды Қойындәптер. Өзің болашақта аспан әлеміне қандай зерттеулер жүргізу керек деп ойлайсың?

30- сабақ. Нәтиже сабақ.

6-БӨЛІМ БОЙЫНША ЖИЫНТЫҚ І 63 ЛАУҒА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР «Ғарыш кеңістігі» ортақ тақырыбы бойынша жиынтық бағалау БӨЛІМШЕ

1. Ғарыш әлемін зерттеу не үшін қажет?
2. Ғарышты зерттеу және ғарыштың экологиясы ;

ОҚУ МАҚСАТЫ

- Ғарыш әлемін зерттеу не үшін қажет екенін білу;
- Ғарыш зерттеулерінің пайдасы мен зияны бар екенін түсіну;

БАҒАЛАУ КРИТЕРИЙІ

Білім алушы

- Ғаламшар түрлерін анықтайды;
- Ғарышкерлеріміз туралы біледі;
- Ғарыш зерттеулерінің пайдасы мен зияны бар екенін түсінеді;

ОРЫНДАУ УАҚЫТЫ

20 мин

1-тапсырма. Ғарышкерлерді аттарымен сәйкестендір

Айдын
Айымбетов

Юрий
Гагарин

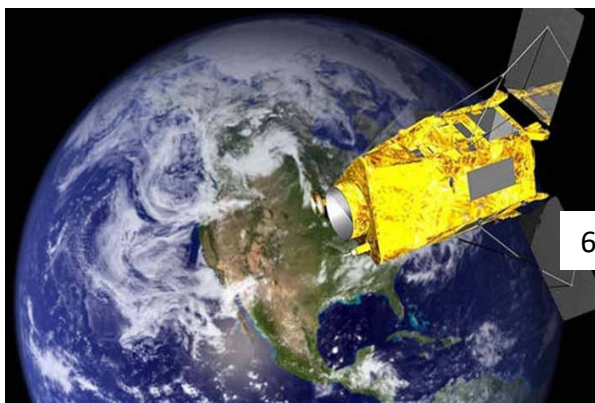
2-тапсырма. Сұраққа жауап бер

1. Ғарыш әлемін зерттеу не үшін қажет?

1. _____
_____
_____
_____

Жаз.

2. _____
_____
_____
_____

3-тапсырма. Ғарыш зерттеуінің пайдасы мен зиныны байланысты 3 сұрақ ойлап жаз.

1. _____
2. _____
3. _____

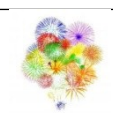
Бағалау критерийі	Тапсырма №	Дескриптор	Балл
		Білім алушы	
Қазақстан ғарышкерлерін анықтайды.	1	Ғарышкердің суреті мен атын сәйкестендіреді	
		Айдын Айымбетов	1
		Юрий Гагарин	1
		Тоқтар Әубәкіров	1
		Талғат Мұсабаев	1
Ғарыш әлемін зерттеу не үшін қажет екенін біледі	2	Ғарыш әлемін зерттеу не үшін қажет екенін жазады	

		1.	1
		2.	1
Ғарышзерттеулерінің пайдасы мензияны байланысты сұрақ құрайды.	3	1-сұрақ	1
		2- сұрақ	1
		3-сұрақ	1
Барлығы			9

31-сабақ.		65	Мұғалімнің аты-жөні:	
Сабақтың тақырыбы: Қоршаған ортаның экологиясы, табиғатты қорғау		ортапың	Күні:	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:		Қатыспаған оқушылар саны:	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Қоршаған ортаны, табиғатты қорғауды түсіну және экокарта жасау, қоршаған орта мен табиғат жайлы білімдерін кеңейту, табиғатқа деген жанаршылығын арттыру.			
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқулықта берілген және қосымша тапсырмаларды орындайды. . Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Жаттығулар мен тапсырмаларды орындау арқылы, жаңа тақырып бойынша дәлелдейді, қорытынды жасайды</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сұрақтарға жауап бере алады</p>			
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.			
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу, тәжірибе жасау .			
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану			
Сабақтың жоспары				
Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті		Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері
	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру:</p> <p>«Аялы алақан»</p> <p>Мақсаты: жылылық, сенімділік деңгейін, еркіндікті дамыту.</p> <p>Нұсқаулық: қатысушылар шеңбер болып отырады. «Бүгінгі сабақтан не алғыңыз, не көргіңіз келеді?» — сұрағын оқушыларға қойып, сұрақтарға жауап алу. Бастапқы қатысушы жанындағы көршісінің қолын ұстайды. Тренинг шеңбер бойымен жалғасады. (Тренинг соңында қатысушылар дөңгеленіп қолдарын ұстайды)</p>		Оқушылар қорапшадан өздеріне ұнайтын түске сай маркерлер алады. «Аялы алақан» әдісі	 <p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>
	Білу және түсіну Қоршаған табиғи ортаны қорғау мемлекетіміздегі әрбір		Оқулық, мәтіндер.	

	<p>азаматтың үлкен міндеті. Сонымен бірге Қазақстан Республикасының әрбір азаматына табиғатты сақтау және оның байлықтарын ұқыптылықпен қарау міндет болып табылады. Қазақстан Республикасының Конституциясының 38-бабына сәйкес Қазақстан Республикасының азаматтары табиғатты сақтауға және табиғат байлықтарына ұқыпты қарауға міндетті.</p> <p>Қоршаған ортаны қорғаудың маңызды бағыты болып табылатын шаралар – зиянды заттардың мөлшерін азайту, жаңа тазалағыш құрылғылар құрастыру, қалдықтарды қайта өңдеу, судың тұздалмауын қамтамасыз ету, өнеркәсіптік өндіріс қалдықтарынан тұратын газдарды тазалау, келтірер зиянын болдырмау.</p>		
Сергiту сәтi	<p>Елді сүйген баламыз, ----- Біз талапты баламыз, Білімнен нұр шашамыз. ----- Оқып - білім аламыз. Әлкей, Қаныш атадай, ----- Заттар сырын ұғынып Көп жаңалық ашамыз. ----- Ажырата аламыз.</p> <p>Тәжірибе жасау . Дәптермен жұмыс</p>	Оқушылар билеп сергиді.	«Бағдаршам»

32-сабақ. Сабақтың тақырыбы: Экология және адам		Мұғалімнің аты-жөні: Күні:	
СЫНЫП: 3	Қатысқан оқушылар саны:	Қатыспаған оқушылар саны:	
Сабақ негізделген оқу мақсаттары	Оқушыларды экология ғылымының қазіргі заманға өзекті проблемаларымен таныстыруды жалғастырып, экологиялық апаттардың жалпы сипаты, түрлері, зардаптары оларды болдырмау жолдары туралы түсінік қалыптастыру.		
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқулықта берілген және қосымша тапсырмаларды орындайды. . Сұраққа жауап береді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Жаттығулар мен тапсырмаларды орындау арқылы, жаңа тақырып бойынша дәлелдейді, қорытынды жасайды</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сұрақтарға жауап бере алады</p>		
Бағалау критерийі	Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.		
Әдіс-тәсілдер	Сұрақ-жауап, әңгімелеу, тәжірибе жасау.		
Пәнаралық байланыс	Дүниетану, жаратылыстану		
Сабақтың жоспары			
Жоспарланған уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау түрлері
	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру: «Аялы алақан» Мақсаты: жылылық, сенімділік деңгейін, еркіндікті дамыту. Нұсқаулық: қатысушылар шеңбер болып отырады. «Бүгінгі сабақтан не алғыңыз, не көргіңіз келеді?» — сұрағын оқушыларға қойып, сұрақтарға жауап алу. Бастапқы қатысушы жанындағы көршісінің қолын ұстайды. Тренинг шеңбер бойымен жалғасады. (Тренинг соңында қатысушылар дөңгеленіп қолдарын ұстайды)</p>	<p>Оқушылар қорапшадан өздеріне ұнайтын түске сай маркерлер алады. «Аялы алақан» әдісі</p>	 <p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>

<p>Білу және түсіну</p> <p>Қоршаған ортаның экологиялық жағдайы адамның денсаулығына қатты кері әсерін тигізеді. Атмосфераның, судың, азық-түлік өнімдерінің, күнделікті қажетті заттардың өнеркәсіп пен транспорттың қалдықтарымен ластануы, шу, дұрыс тамақтанбау, зиянды әрекеттердің кеңінен таралуы – осылардың барлығы қосылып адамның денсаулығын нашарлатады. Дұрыс гигиеналық тәртіпті сақтау, жүйелі түрде денені шынықтыру және шынығу жаттығуларымен айналысу адам денсаулығын нығайтып, ағзаның қорғаныс күшін арттырады. Салаутты өмір салтының ережесін сақтау денсаулықты нығайтады.</p>	<p>Оқулық, мәтіндер.</p> <p><i>Экология</i></p>	 <p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>	
<p>Сергіту сәті</p>	<p>Сергіту сәті "Күміс құмған-ай" Тәжірибе жасау . Дәптермен жұмыс</p>	<p>Оқушылар би билеп сергиді.</p>	<p>«Бағдаршам»,</p>

- Қорытынды: «Экология және адам» (Ойымызды ортаға салайық)**
1. Біздің қаламызда (ауылымызда) қоршаған орта, ауа қандай көздер арқылы ластанады деп ойлайсың?
  2. Үй айналасындағы неше жылғы жиналған керексіз қоқыстардың, тамақ қалдықтарының ауаға не таралуы мүмкін? Ауаға әсері қандай?
  3. Қазіргі уақытта Қазақстанның экологиясын жақсарту үшін қандай шаралар жасауға болады? (өз ойыңды жаз)

<p>33-сабақ. Сабақтың тақырыбы: Табиғатты аялайық!</p>		<p>Мұғалімнің аты-жөні: Күні:</p>	
<p>СЫНЫП: 3</p>	<p>Қатысқан оқушылар саны: 67</p>	<p>Қатыспаған оқушылар саны:</p>	
<p>Сабақ негізделген оқу мақсаттары</p>	<p>Оқушылардың қоршаған ортаға, табиғатқа деген сүйіспеншіліктерін арттыру, дүниетанымдарын кеңейту, табиғатты қорғауға, аялауға баулу.</p>		
<p>Сабақ нәтижесі:</p>	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: Оқулықта берілген және қосымша тапсырмаларды орындайды. . Сұраққа жауап береді. Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: Жаттығулар мен тапсырмаларды орындау арқылы, жаңа тақырып бойынша дәлелдейді, қорытынды жасайды Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: Жаңа тақырып бойынша өмірден, өз байқауларынан мысалды келтіреді, ашық сұрақтарға жауап бере алады</p>		
<p>Бағалау критерийі</p>	<p>Сабақ барысында тыңдаушының назарын өзіне аудара алады.</p>		
<p>Әдіс-тәсілдер</p>	<p>Сұрақ-жауап, әңгімелеу, тәжірибе жасау .</p>		
<p>Пәнаралық байланыс</p>	<p>Дүниетану, жаратылыстану</p>		
<p>Сабақтың жоспары</p>			
<p>Жоспарланған уақыт</p>	<p>Педагогтің іс-әрекеті</p> <p>Психологиялық ахуал қалыптастыру: «Аялы алақан» Мақсаты: жылылық, сенімділік деңгейін, еркіндікті дамыту. Нұсқаулық: қатысушылар шеңбер болып отырады. «Бүгінгі сабақтан не алғыңыз, не көргіңіз келеді?» — сұрағын оқушыларға қойып, сұрақтарға жауап алу. Бастапқы қатысушы жанындағы көршісінің қолын ұстайды. Тренинг шеңбер бойымен жалғасады. (Тренинг соңында қатысушылар дөңгеленіп қолдарын ұстайды)</p>	<p>Оқушының іс-әрекеті</p> <p>Оқушылар қорапшадан өздеріне ұнайтын түске сай маркерлер алады. «Аялы алақан» әдісі</p>	 <p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>
	<p>Білу және түсіну. Біз экологиялық білім мен тәрбие ала отырып, табиғатқа деген сүйіспеншілігімізді қалыптастырып, оны тиімді пайдалануға үйренуіміз</p>	<p>Оқулық, мәтіндер.</p>	

	<p>керек. Табиғаттағы болып жатқан жағдай өзара тығыз байланыста. Табиғаттың бір бөлшегі болып табылатын адам да айналасындағы қоршаған ортамен, яғни Жермен, өзен-көлдермен, ауамен және айналадағы болып жатқан құбылыстармен байланыстамыз. Айналадағы дүниет құбылыстары өте көп. Сондықтан әр адамның айналадағы дүние туралы білімі болуы шарт. Оған байланысты мәселелерді дұрыс шешу үшін өз мүмкіндігіне сенімді және батыл болуы керек. Сонда ғана әр адам қоршаған ортаны таза сақтауға, қорғауға және жақсартуға тікелей қатыса алады. Бұл – қазіргі және болашақ ұрпақ үшін керекті жағдай.</p>		<p>ҚБ: От шашу арқылы бір-бірін бағалау.</p>
<p>Сергіту сәті</p>	<p>Сергіту сәті "Күміс құмған-ай" Тәжірибе жасау. Дәптермен жұмыс</p>	<p>Оқушылар билеп сергиді.</p>	<p>«Бағдаршам»,</p>
<p>- Қорытынды:-Лас суды адам іше ме? - Ал іше қалса, не болар еді? - Лас су өсімдік пен жануарларды суаруға да жарайды ма? - Адамға қандай ауа қажет? Біз оны қайдан аламыз?</p> <p>Ауа тазалығы үшін не істеуіміз керек? «Табиғатты аялайық» атты, тазалықты сақтап, экологияны болдырмау жолдарын қарастырып, өз жобанды 68 і жаз.</p>			

34- сабақ. Нәтиже сабақ.

7-БӨЛІМ БОЙЫНША ЖИЫНТЫҚ БАҒАЛАУҒА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР

«Ден саудың жаны сау» ортақ тақырбы бойынша жиынтық бағалау

БӨЛІМШЕ 1. Қоршаған ортаның экологиясы, табиғатты қорғау;

2. Экология және адам;

3. Табиғатты аялайық!

ОҚУ МАҚСАТЫ

- Қоршаған ортаны, табиғатты қорғауды түсіну;
- Экологияны болдырмау жолдары туралы түсінік қалыптастыру;
- Табиғатты қорғауға, аялауға баулу.

БАҒАЛАУ КРИТЕРИЙІ

Білім алушы

- Қоршаған ортаны, табиғатты қорғауды түсінеді;
- Экологияны болдырмау жолдары туралы түсінік қалыптастырады;
- Табиғатты қорғауға, аялауға үлесін қосады;;

ОРЫНДАУ УАҚЫТЫ

20 мин

1-тапсырма. Экологиялық зиянды тағамдарды қоршап көрсет

2-тапсырма. Сұрақтарға жауап бер

1. Біздің қаламызда (ауылымызда) қоршаған орта, ауа қандай көздер арқылы ластанады деп ойлайсың?

69

2. Экологияны болдырмау жолдары туралы қандай жоспарың бар? Жаз.

3-тапсырма. Берілген сұрақтардың дұрыс жауабын белгіле.

1. Табиғат дегеніміз не?

- а) Бізді қоршаған ортаның бәрі
- ә) Адамның қолынан жасалған дүниенің бәрі
- б) Адамнан тәуелсіз тіршілік ететін бізді қоршаған орта.

3. Табиғат қандай болады?

- а) Тірі және өлі табиғат болады
- ә) Тек қана тірі табиғат болады
- б) Тек өлі табиғат болады.

4. Өлі табиғатқа не жатады?

- а) Тоқылдақ
- ә) Парта
- б) Жаңбыр

5. Сирек кездесетін және құрып бара жатқан жануарлар атауы жазылған құжаттың аты.

- а) қара кітап
- ә) жасыл кітап
- б) қызық кітап

5. Жануарларды қорғау мақсатында құрылған аумақтар қалай аталады?

- а) қорғау орындары
- ә) қорықтар
- б) бақтар

6. Экология ғылымы нені зерттейді?

- а) Тіршілік иелері мен қоршаған ортаның арасындағы байланысты зерттейді
- ә) Өлі табиғатты зерттейді
- б) Қоршаған ортаны зерттейді

70

Бағалау критерийі	Тапсырма №	Дескриптор	Балл
		Білім алушы	
Экологиялықтазаөніммаңы здылығынтүсінеді	1	Денсаулыққа зиянды тағамдарды біледі	
		Зиянды заттарды табады	1
		Пайдалы заттарды біледі	1
Экологияны болдырмау жолдары туралы біледі	2	Сұрақтарға жауап береді	
		Қоршаған ортаны ластанудың жолдарын анықтайды	1
		Экологияны болдырмау жолдарын жазады	1
Қорытындылауға берілген сұрақтардың дұрыс жауабын біледі	3	Берілген сұрақтардың дұрыс жауабын белгілейді	
		1-сұрақ	1
		2-сұрақ	1
		3-сұрақ	1
		4-сұрақ	1
		5-сұрақ	1
6-сұрақ	1		
Барлығы			10

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Андриянова Т.А., Беркало В.Н., Жакупова Н.Ш., Полежаева А.В. – Астана: Жаратылыстану. 3-сынып. Оқулық. / «Назарбаев зияткерлік мектептері» ДДБҰ, 2018.-96б.
2. Манкеш А.Е., Алиякбарова А.Р. Айналаны қоршаған орта. Экология. Хрестоматия. «Алматыкітап», 2003- 167б.
3. Акаев С. «Экология әліппесі» Журнал «Балдырған». 1999-120б.
4. Верховцева Л.А., Костюченко О.А., Ушакова М.В. – Алматы: Алматыкітап баспасы, Жаратылыстану. 5-сынып. Оқулық. 2017.-184б.
5. Қаратабанов Р.Ә., Верховцева Л.А., Костюченко О.А., Прахнау В.И., Бойко Г.С., Матвеева С.А., Мұсабаева М.Н.– Алматы: Алматыкітап баспасы, Жаратылыстану. 6-сынып. 2018-168б.
6. Лихачев С.Д. Экология культуры. Альманах Всеросс.Общ-ва охраны памятников истории и культуры. 1980- №2.
7. Рянжин С.В., Экологический букварь для детей и взрослых, «Печатный Двор» Санг-Петербург, 1994-121б.
8. Жүнісқызы К., Бірмағамбетов Ә., Қ.Айтмағамбетова. Алматы: Атамұра баспасы. 3-сынып. Оқулық. 2003 – 68б.
9. Интернет. <https://www.opiq.kz/Kit/Details/62>
10. Интернет. <https://www.opiq.kz/Kit/Details/19>

